

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Однос организованог криминалитета и
саучесништва**
(мастер рад)

Ментор

Проф. др Драган Јовашевић

Студент

Јована Костадиновић

Број индекса: М008/17-О

Ниш, 2018. године

САДРЖАЈ

УВОД	1
I ПОЈАМ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	3
1. Појам организованог криминалитета у међународном праву.....	3
2. Организовани криминалитет у правној теорији	5
3. Организовани криминалитет у Републици Србији	6
1. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других тешких дела	6
2. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције	7
3. Кривични законик	8
3.1. Договор за извршење кривичног дела	11
3.2. Удруживање ради вршења кривичних дела	12
3.3. Квалификовани облици код појединих кривичних дела.....	14
3.4. Кривичне санкције.....	18
4. Законик о кривичном поступку	24
II ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛИТЕТ КАО АКТУЕЛАН ДРУШТВЕНИ ПРОБЛЕМ ..	30
1. Распрострањеност организованог криминалитета	30
2. Организовани криминалитет као истраживачки проблем	35
3. Сузбијање организованог криминалитета	38
4. Усаглашавање кривичног законодавства са правом Европске уније	41
III САУЧЕСНИШТВО.....	44
1. Појам саучесништва	44
2. Елементи саучесништва	48
3. Облици саучесништва	49
1. Саизвршилаштво.....	50
2. Подстрекавање	54
3. Помагање	57

4. <i>Правна природа</i>	60
5. <i>Одговорност саучесника</i>	63
IV ПОВЕЗАНОСТ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА СА САУЧЕСНИШТВОМ .	65
1. <i>Увод</i>	65
2. <i>Повезаност организованог криминалитета са саизвршилаштвом</i>	66
3. <i>Повезаност организованог криминалитета са подстрекавањем</i>	67
4. <i>Повезаност организованог криминалитета са помагањем</i>	68
ЗАКЉУЧАК	70
ЛИТЕРАТУРА.....	73
ДОКУМЕНТАЦИЈА.....	76
Сажетак	78
Summary	79
Биографија.....	80

УВОД

Кривично право, као грану права, чине законски прописи којима су предвиђена кривична дела и кривичне санкције које се примењују према учиниоцима кривичних дела у циљу сузбијања дела којима се повређују или угрожавају заштићене вредности.

Уколико једно лице изврши кривично дело, онда се ради о солитарном криминалитету. Ако пак више лица учествује у извршењу кривичног дела, тада се ради о колективном криминалитету или саучесништву. Лица која заједно остварују кривично дело се називају саучесници. Саучесништво је, као и организовани криминалитет, посебно опасно због тога што више лица учествује, удружује се и доприноси извршењу кривичног дела, односно представља знатно већу опасност по друштво због кумулације њихове криминалне енергије. Имајући у виду да саучесништво представља стицај више лица у извршењу једног или више кривичних дела, закључује се да у овом случају долази до опаснијег облика криминалитета, што указује на посебан значај за његово проучавање и истраживање.

Наука кривичног права се низ година бави проблемом сузбијања организованог криминалитета који због свог значаја, природе, учесталости и тежине последица, високе тамне бројке, великог броја кривичних дела и др. представља актуелан друштвени проблем. Поготово због опасности које оно доноси, с једне стране, и недостатка ефикасног механизма за спречавање и откривање организованих криминалних група, односно њихове криминалне делатности, с друге стране.

Политика сузбијања криминалитета је практична делатност чији је крајњи циљ ефикаснија заштита одређених вредности и добара у једном друштву од друштвено опасних понашања. У пракси се организовани криминалитет врло тешко открива, односно не постоји ефикасан начин његовог откривања и сузбијања. Саизвршиоци су најчешће припадници одређене организоване криминалне групе која има своју развијену структуру и дугогодишњу сарадњу која делује на националном, али и на међународном нивоу. При

томе треба посебно указати на однос саучесништва са организованим криминалитетом, што представља и циљ овог мастер рада.

У овом раду биће речи о појму и карактеристикама организованог криминалитета у међународном праву и у праву Републике Србије, распрострањености и сузбијању организованог криминалитета, усаглашавању кривичних законодавстава појединих држава са правом Европске уније, појму саучесништва, облицима саучесништва, његовој правној природи, одговорности и кажњивости саучесника и њиховом односу са организованим криминалитетом у целини, односно његовим појединим облицима уз коришћење историјског, компаративног, аналитичко-синтетичког, индуктивно-дедуктивног и нормативног метода.

Такође, у раду ће бити проверене следеће хипотезе: а) постојање одређеног односа између организованог криминалитета и саучесништва и б) учешће појавних облика испољавања сва три облика саучесништва код кривичних дела организованог криминалитета.

Г ПОЈАМ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

1. Појам организованог криминалитета у међународном праву

Према дефиницији коју је специјализовано тело Европске уније - European Working Group on Narcotics and Organized Crime усвојило 1994.године, за постојање организованог криминалитета потребно је да је кривично дело резултат заједничког деловања више од два лица, да је група основана у циљу вршења тешких кривичних дела и да је циљ оснивања и деловања групе стицање добити или моћи.¹

Такође, за постојање организованог криминалитета потребно је да буду испуњена најмање три од осам алтернативно постављених услова: 1) да је сваки члан криминалне организације имао унапред одређени криминални задатак или улогу, 2) да је криминална организација планирана на дуже време или неограничено, 3) да се делатност организације заснива на примени одређених правила интерне контроле и дисциплине чланова, 4) да се делатност организације планира и врши у међународним размерама, 5) да се у вршењу делатности примењује насиље и застрашивање, 6) да се у вршењу делатности користе привредне или пословне структуре, 7) да се користи прање новца или незаконито стечене добити или 8) да постоји утицај организације или њеног дела на политику, медије, извршну и судску власт или на друштвене и економске чиниоце.²

Међународна организација криминалистичке полиције – Интерпол је 1988.године на Првом међународном симпозијуму организовани криминалитет дефинисала као криминалитет који се везује за било коју делатност или групу лица која су ангажована у континуираној незаконитој активности која за свој превасходни циљ има стварање профита, независно од националних граница.³

¹ Д. Јовашевић, *Организовани криминалитет – кривичноправни аспекти*, Ниш, 2012, стр. 9

² *ibid.*, стр. 9-10

³ *ibid.*, стр. 10

После 1993.године организованим криминалитетом је сматрана свака група која има структуру корпорације чији је превасходни циљ да вршењем противзаконите активности прибави новац и која се одржава на застрашивању и корупцији.⁴

Под окриљем Организације Уједињених нација 2000.године усвојена је Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала са допунским протоколима⁵ (тзв. Палермо Конвенција). Конвенција одређује појам криминалне групе, коју дефинише као групу од три или више лица која постоји у одређеном временском периоду и која делује заједнички у циљу чињења једног или више тешких кривичних дела или прекршаја предвиђених Конвенцијом, односно дела за која је прописана казна затвора од најмање четири године или тежа казна, а са намером да директно или индиректно остваре финансијску или другу врсту материјалне користи.⁶

Европска полицијска служба - Еуропол је 2001.године у свом извештају навела да организована криминална група мора бити састављена од најмање два лица, да сваки члан групе треба да има своју улогу, да група делује у дужем или неодређеном временском периоду, да у групи постоје одређени облици дисциплине и контроле, да чланови групе врше тешка кривична дела, да група делује на међународном плану, да у остварењу својих циљева група користи насиље и средства застрашивања, да група користи привредне структуре или друге профитно оријентисане институционалне облике, да група користи праће новца, да група остварује утицај на политичке структуре, средства јавног информисања, извршну власт, правосуђе или економију и да група делује ради остварења профита, односно моћи.⁷

У оквиру Савета Европе је донето више регионалних међународних аката у циљу борбе против најопаснијих облика и видова организованог криминала као што су: 1) Европска конвенција о компензацији жртвама тешких злочина из 1983.године, 2) Конвенција о прању новца, претресу, заплени и конфискацији добити прибављене кривичним делом из 1990.године и 3) Споразум о незаконитом транспорту морима из 1995.године којим се

⁴ *ibid.*, стр. 11

⁵ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала са допунским протоколима, *Сл. лист СРЈ „Међународни уговори“*, 6/2001

⁶ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 11

⁷ *ibid.*, стр. 12-13

примењује члан 17. Конвенције ОУН против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанција из 1988.године.⁸

2. Организовани криминалитет у правној теорији

Организовани криминалитет, осим организованости, планирања, поделе задатака и одговорности унутар криминалне организације, подразумева и одређену везу са државом и њеним органима у погледу сарадње оних који не поштују закон са органима за примену закона. Другим речима, организовани криминалитет је представљен као друштвени поремећај у коме група која има власт да примени закон сарађује у његовом гажењу и непоштовању.⁹

Schneider схвата организовани криминалитет као облик криминалитета који у оквиру своје делатности обухвата везу са државом и њеним органима у виду неутралисања полиције и правосуђа, као и корумпирања власти, чиме се настоји да нелегални профит уђе у легални пословни свет.¹⁰

У немачкој литератури је организовани криминалитет дефинисан као планско чињење кривичних дела која су појединачно или заједно од великог значаја и када више од двојице учесника у дужем или неодређеном периоду делује у подели рада унутар хијерархијских и пословних односа, уз примену насиља и утицаја на политику, масовне медије, управу, правосуђе или привреду.¹¹

Италијански теоретичар Piacente сматра да је битна одредница организованог криминалитета управо криминална организација чији припадници предузимају активности привредног карактера, уз примену насиља ради очувања позиција монопола, уз финансирање убистава, како би се спречила примена права или доношења политичких

⁸ *ibid.*, стр. 13

⁹ М. А. Eliot, *Crime in Modern Society*, New York, 1962

¹⁰ H.J. Schneider, *Kriminologie*, Berlin, New York, 1977

¹¹ К. Н. Lehnard, *Kriminalistik, Das organisierte Verbrechen*, No. 3/91, Heidelberg, 1991

одлука које би их могле угрозити, али и вршење корупције полицијских органа, судија и других утицајних личности.¹²

3. Организовани криминалитет у Републици Србији

1. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других тешких дела

Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других тешких дела¹³ из 2002.године је уредио образовање, организацију, надлежност и овлашћења посебних организационих јединица државних органа ради откривања и гоњења учинилаца кривичних дела када је присутан елемент организованог криминалитета, и то кривичних дела против уставног уређења или безбедности Савезне Републике Југославије, против човечности и међународног права, фалсификовање и прање новца, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, недозвољена трговина, недозвољена трговина оружјем, муницијом или експлозивним материјама, трговима људима, разбојништво, разбојничка крађа, давање и примање мита, изнуда и отмица, као и кривична дела за која је као најмања запрећена казна затвора у трајању од пет година.

После измена и допуна овог Закона из 2009.године¹⁴, надлежност посебних органа је проширена на гоњење учинилаца за извршење кривичних дела организованог криминалитета, кривичних дела против службене дужности, злоупотреба службеног положаја када имовинска корист прелаз износ од 200.000,00 динара, међународни

¹² N. Piacente, *Fighting Organised Crime, National and Transnational experiences*, Genova, 2004

¹³ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других тешких дела, *Службени гласник РС*, 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04 - др. закон, 45/05, 61/05, 72/09, 72/11 - др. закон, 101/11 - др. закон и 32/13

¹⁴ *Службени гласник РС*, 72/2009

тероризам и финансирање тероризма, кривичних дела против државних органа и кривичних дела против правосуђа.

2. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције

Закон из 2002.године је престао да важи доношењем Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције¹⁵. Нови Закон се примењује ради откривања и кривичног гоњења учинилаца кривичних дела организованог криминала, кривичног дела убиство представника највиших државних органа, кривичног дела оружане побуне, кривичних дела против службене дужности, давање и примање мита у вези са гласањем, кривичних дела против привреде, кривичног дела тероризам, финансирање тероризма, кривичних дела против државних органа и кривичних дела против правосуђа.

Овим Законом је уведена новина према којој Тужилаштво за организовани криминал процесуира сва кривична дела у којима прибављена противправна имовинска корист прелази износ од 200.000.000,00 динара.

Такође, за сузбијање организованог криминалитета, тероризма и корупције Законом је предвиђена надлежност посебних одељења виших јавних тужилаштава и посебних одељења виших судова на територији Србије, која поступају у предметима за подручје Апелационог суда у Београду, Крагујевцу, Нишу и Новом Саду. Даље, овим Законом је предвиђено да су државни органи попут Пореске управе - Пореске полиције, Народне банке Србије, Агенције за привредне регистре и Републичког геодетског завода дужни да одреде по једног службеника за везу, а ради остваривања сарадње и ефикаснијег достављања података тих органа Тужилаштву за организовани криминал и посебним одељењима виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције.

¹⁵ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Сл. гласник РС*, бр. 94/2016

3. Кривични законик

Југословенско кривично право предвиђало је раније организовање злочиначког удружења као посебан облик саучесништва. За организовање злочиначког удружења било је неопходно испуњење три услова¹⁶:

- 1) да је лице створило или искористило неку већ постојећу организацију, банду, заверу, групу или друго удружење,
- 2) да је егзистирао одређени злочиначки план и
- 3) да је од стране припадника удружења извршено бар једно кривично дело које је произашло из злочиначког плана.¹⁷

Овом облику саучесништва се приговарало да прелази у сферу објективне одговорности, која ни у ком случају није иманентна савременом кривичном праву које је засновано на концепцији субјективне и личне одговорности. Такође, сматрало се да једини разлог који би донекле ишао у прилог постојања овог облика саучесништва, мада је он у домаће кривично право уведен из сасвим других разлога, представља пораст организованих форми криминалитета.¹⁸

Кривични закон Савезне Републике Југославије (раније Кривични закон СФР Југославије) из 1976.године је познавало два кривична дела која су блиска организованом криминалитету. То су била : а) договор за извршење кривичног дела из члана 253. и б) удруживање ради вршења кривичних дела из члана 254.¹⁹ Идентична кривична дела су познавали и сви републички и покрајински кривични закони, па и Кривични закон Републике Србије.

¹⁶ М. Шулић, Однос организованог криминалитета у кривичноправном смислу и саучесништва, у: *Журнал за криминалистику и право*, Београд, 2014, стр. 11

¹⁷ *ibid.*, стр. 11

¹⁸ З. Стојановић, *Кривично право – општи део*, Београд, 2002, стр. 278-279

¹⁹ Д. Атанацковић, *Кривично право – посебни део*, Београд, 1979, стр. 352-354

Кривично дело: „Договор за извршење кривичног дела“ из члана 226. Кривичног закона Србије је имало два основна облика. Први облик дела се огледао у договору једног лица са другим лицем извршење кривичног дела одређеног савезним законом за које се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна. Други облик дела се огледао у договору више лица за извршење одређеног кривичног дела за које се по закону може изрећи казна пет година затвора или тежа казна. За оба облика овог дела прописана је казна затвора до једне године.²⁰

Кривично дело: „Злочиначко удруживање“ из члана 227. Кривичног закона Србије је, такође, имало два основна облика. Први облик дела се састојао у организовању групе лица која има за циљ вршење кривичних дела одређених савезним законом за која се по закону може изрећи казна затвора или тежа казна, док се други облик дела састојао у организовању групе лица која има за циљ вршење кривичних дела за која се по закону може изрећи казна затвора или тежа казна. За организатора злочиначког удруживања је прописана казна затвора од три месеца до пет година, док је за припадника групе прописана казна затвора до једне године.²¹

Кривични закон Републике Србије²² је познавао две инкриминације у вези са организованим криминалитетом. То су била следећа кривична дела: а) договор за извршење кривичног дела и б) злочиначко удруживање.

Кривично дело: „Договор за извршење кривичног дела“ је било предвиђено у члану 226. Кривичног закона. Ово дело чини лице које се са другим договори да изврши одређено кривично дело предвиђено републичким законом за које се може изрећи казна пет година затвора или тежа казна. За ово кривично дело је прописана казна затвора до једне године.²³

²⁰ *ibid.*, стр. 352-353

²¹ *ibid.*, стр. 353-354

²² Кривични закон Србије "Службени гласник СРС" 26/77-1341, 28/77-1566, 43/77-2213, 20/79-1059, 24/84-1233, 39/86-2739, 51/87-2421, 6/89-406, 42/89-1401, 21/90-888 и "Службени гласник РС", br.16/90-468, 49/92-1664, 23/93-817, 67/93-3110, 47/94-1465 и 17/95- 529, 44/98 од 08.12, 10/02 од 01.03

²³ Члан 226 Кривичног закона Србије "Службени гласник СРС" 26/77-1341, 28/77-1566, 43/77-2213, 20/79-1059, 24/84-1233, 39/86-2739, 51/87-2421, 6/89-406, 42/89-1401, 21/90-888 и "Службени гласник РС", br.16/90-468, 49/92-1664, 23/93-817, 67/93-3110, 47/94-1465 и 17/95- 529, 44/98 од 08.12, 10/02 од 01.03

Кривично дело: „Злочиначко удружење“ је било предвиђено у члану 227. Кривичног закона. Ово дело чини лице које организује групу или банду која има за циљ вршење кривичних дела предвиђених републичким законом за која се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна. За ово кривично дело прописана је казна затвора од три месеца до пет година.²⁴

Кривични законик Републике Србије из 2005.године²⁵ је садржао специфична решења у случају извршења кривичног дела са елементом организованог криминалитета, почев од обележја бића тих кривичних дела, те кривичних санкција за њихове учиниоце.

После измена и допуна Кривичног законика из 2009.године детаљније су одређени појмови: а) организована криминална група и б) група.

Кривични законик (КЗ) у члану 112 т. 35 предвиђа да организовану криминалну групу чини група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.²⁶

У члану 112 т.22 Кривичног законика група је одређена као скупина од најмање три лица која су повезана ради трајног или повремениог вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.²⁷

Кривични Законик је изоставио институт злочиначко удружење као облик саучесништва, па је у глави тридесетпрвој под називом: „Кривична дела против јавног реда и мира“ предвидео два кривична дела где је прописана кривична одговорност за поједине облике организованог вршења кривичних дела. То су : а) договор за извршење кривичног дела и б) удруживање ради вршења кривичних дела.

²⁴ *ibid.*, члан 227

²⁵ Кривични Законик Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

²⁶ Чл. 112. т. 35 Кривичног Законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

²⁷ Чл. 112. т. 22 Кривичног Законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

3.1. Договор за извршење кривичног дела

Чланом 345 Кривичног законика је прописано кривично дело: „Договор за извршење кривичног дела.“ Ово дело чини лице које се са другим лицем договори да изврши одређено кривично дело за које се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна. За ово је дело прописана новчана казна или казна затвора до једне године.²⁸ Код овог кривичног дела су инкриминисане саме припремне радње у виду усменог или писменог постизања договора, сагласности воља више лица да се врши тачно одређено кривично дело. Радња извршења дела је управо договарање са другим лицем извршења конкретног кривичног дела. Дело је свршено самим предузимањем припремних радњи (договором), без обзира на то да ли ће то припремано кривично дело бити покушано или извршено.²⁹

За постојање овог кривичног дела није довољан споразум о извршењу конкретног кривичног дела, већ тај споразум мора да обухвата и начин извршења кривичног дела и све друге околности које су значајне за његово извршење (место извршења, време извршења, начин и средство извршења итд).³⁰

Објект заштите код овог кривичног дела је јавни ред и мир, односно правни поредак који се повређује или угрожава вршењем кривичних дела. Учиница дела може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај који обухвата свест о договору са тачно одређеним лицима, о обележјима бића кривичног дела, као и вољу за извршење таквог дела.³¹

У теорији је спорна ситуација када се договор односио на извршење више кривичних дела, али до њиховог извршења у конкретном случају није дошло. У теорији се разликује више схватања о томе да ли ће у конкретном случају постојати само једно кривично дело договора или онолико кривичних дела договора у стицају на колико се дела тај договор уопште и односио. Једно од схватања које решава наведену дилему истиче да у овом

²⁸ Чл. 345 Кривичног Законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

²⁹ Д. Јовашевић, *Кривично право – посебни део*, Београд, 2014, стр. 272

³⁰ Б. Чејовић, М. Кулић, *Кривично право – посебни део*, Нови Сад, 2014, стр. 536

³¹ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 272-273

случају постоји само једно кривично дело договора, друго схватање пак сматра да постоји стицај више договора, док по трећем схватању ово питање треба решавати с обзиром на све околности конкретног случаја (начина договора, врсте кривичних дела, начин извршења кривичних дела итд).³²

3.2. Удруживање ради вршења кривичних дела

Чланом 346. став 1. Кривичног законика је прописано кривично дело: "Удруживање ради вршења кривичних дела". Дело чини лице које организује групу која има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна.³³ Код овог кривичног дела су такође инкриминисане припремне радње у виду организовања групе или постајања припадником групе.

Објект заштите код овог кривичног дела је јавни ред и мир, односно правни поредак који се може нарушити или угрозити организованим, групним вршењем кривичних дела. Учинилац дела може бити свако лице, у погледу кривице потребан је умишљај.³⁴

Организовање групе је први основни облик извршења овог дела. Радња извршења се састоји у проналажењу и повезивању више лица за злочиначки план или у искоришћавању постојеће групе људи.³⁵ Овај облик дела је свршен самим моментом повезивања више лица око заједничке идеје и циља вршења кривичних дела. За овај облик дела је прописана казна затвора од шест месеци до пет година. У складу са чл. 112 т. 22 Кривичног законика групу чине најмање три лица која су повезана ради трајног или повременог вршења кривичних дела која не мора да има јасно дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.

³² З. Стојановић, О. Перић, *Кривично право – посебни део*, Београд, 2006, стр.334

³³ Чл. 346 Кривичног Законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

³⁴ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 274

³⁵ З. Стојановић, О. Перић, *op. cit.*, стр. 335

Уколико у оквиру тако организоване групе дође до извршења одређеног кривичног дела, извршиоци кривичног дела ће одговорати за стицај кривичног дела удруживања ради вршења кривичних дела и кривичног дела које је извршено у оквиру групе.³⁶

Постајање припадником групе је други основни облик овог дела. Радња извршења овог облика дела је ступање у чланство групе, изјашњавање о чланству или предузимање одређених радњи којима се извршава кривично дело. За овај облик дела је прописана казна затвора од три месеца до три године.³⁷

Поред овог основног облика кривичног дела, постоје и три тежа и два лакша облика.

Тежи облици кривичног дела постоје у случају организовања организоване криминалне групе за вршење кривичних дела или постајања припадником организоване криминалне групе.

Организовање организоване криминалне групе се, такође, огледа у проналажењу и повезивању више лица за злочиначки план или у искоришћавању постојеће групе људи. Овај тежи облик дела је свршен самим моментом повезивања више лица око заједничке идеје и циља вршења кривичних дела. За овај облик дела је прописана казна затвора од једне до осам година.

У складу са чл. 112 т. 35 КЗ организовану криминалну групу чини чини група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

Постајање припадником организоване криминалне групе значи ступање у чланство групе, изјашњавање о чланству или предузимање одређених радњи којима се извршава кривично дело. За овај облик дела је прописана казна затвора од шест месеци до пет година.

Такође, тежи облик овог кривичног дела постоји и у случају организовања организоване криминалне групе или групе или постајања припадником групе за вршење кривичних дела

³⁶ Б. Чејовић, М. Кулић, *op. cit.*, стр. 538

³⁷ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 274

за која се може изрећи казна затвора од двадесет година или тежа казна. Код овог облика кривичног дела се јављају две квалификаторне околности. То су: а) карактер групе – ради се о групи или организованој криминалној групи и б) тежина кривичног дела које група врши – кривична дела за која се може изрећи казна затвора од двадесет година или казна дуготрајног затвора од тридесет до четрдесет година. У овом случају је предвиђено да се организатор као учинилац дела кажњава затвором од најмање десет година или казном затвора од тридесет до четрдесет година, док је за припадника групе предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година.³⁸

Један од лакших облика кривичног дела постоји у случају откривања групе или организоване криминалне групе од стране њиховог организатора пре него што је учињено планирано кривично дело, када се он може казнити затвором до три године или у потпуности ослободити од одговорности.

Други лакши облик дела постоји када припадник групе или организоване криминалне групе открије групу пре него што је учињено кривично дело за чије вршење је она формирана.³⁹

3.3.Квалификовани облици код појединих кривичних дела

Кривичним закоником је код појединих кривичних дела предвиђено постојање квалификованог, односно тежег облика тих кривичних дела уколико су она учињена од стране организоване криминалне групе. То су, заправо, кривична дела организованог криминалитета. То су следећа кривична дела:

➤ **Отмица** из члана 134 КЗ РС:

- Основни облик - Ко силом, претњом, обманом или на други начин одведе или задржи неко лице у намери да од њега или другог лица изнуди новац или какву другу имовинску корист или да њега или кога другог принуди да нешто учини, не учини или трпи, казниће се затвором од две до десет година.

³⁸ З. Стојановић, О. Перић, *op. cit.*, стр. 336

³⁹ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 33-35

- Квалификовани облик –Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.
- Објект заштите код овог кривичног дела су слобода и права човека. Учинилага може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај.
- **Принуда** из члана 135 КЗ РС:
 - Основни облик - Ко другог силом или претњом принуди да нешто учини, не учини или трпи, казниће се затвором до три године.
 - Квалификовани облик – Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела су слобода и права човека. Учинилага може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај.
- **Одузимање малолетног лица** из члана 191 КЗ РС:
 - Основни облик – Ко малолетно лице противправно задржи или одузме од родитеља, усвојиоца, стараоца или другог лица, односно установе, којима је оно поверено или онемогућава извршење одлуке којом је малолетно лице поверено одређеном лицу, казниће се новчаном казном или затвором до три године.
 - Квалификовани облик – Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела је положај малолетног лица. Учинилага може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај.
- **Промена породичног стања** из члана 192 КЗ РС:
 - Основни облик – Ко подметањем, заменом или на други начин промени породично стање детета, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
 - Квалификовани облик – Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела је породично стање детета. Учинилага може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај.
- **Тешка крађа** из чла.а 204 КЗ РС:
 - Основни облик – Ако је крађа извршена обијањем или проваљивањем затворених зграда, станова, соба, каса, ормана или других затворених простора или савлађивањем механичких, електронских или других већих препрека; од стране

- групе; на нарочито опасан или нарочито дрзак начин; од стране лица које је при себи имало какво оружје или опасно оруђе ради напада или одбране; за време пожара, поплаве, земљотреса или другог удеса; искоришћавањем беспомоћности или другог тешког стања неког лица, казниће се затвором од једне до осам година.
- Квалификовани облик –Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором од две до десет година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела је имовина. Учинилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је директан умишљај.
- **Разбојничка крађа** из члана 205 КЗ РС:
- Основни облик – Ко је на делу крађе затечен, па у намери да украдену ствар задржи, употреби силу против неког лица или претњу да ће непосредно напасти на живот или тело, казниће се затвором од једне до десет година.
 - Квалификовани облик –Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором најмање пет година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела је имовина. Учинилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је директан умишљај.
- **Разбојништво** из члана 206 КЗ РС:
- Основни облик – Ко употребом силе против неког лица или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело одузме туђу покретну ствар у намери да њеним присвајањем себи или другом прибави противправну имовинску корист, казниће се затвором од две до десет година.
 - Квалификовани облик – Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором најмање пет година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела је имовина. Учинилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је директан умишљај.
- **Изнуда** из члана 214 КЗ РС:
- Основни облик – Ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист, силом или претњом принуди другог да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, казниће се затвором од једне до осам година.
 - Квалификовани облик - Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором најмање пет година.

- Објект заштите код овог кривичног дела су имовина и слобода човека. Учишилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је директан умишљај.
- **Уцена** из члана 215 КЗ РС:
 - Основни облик – Ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист запрети другом да ће против њега или њему блиског лица открити нешто што би њиховој части или угледу шкодило и тиме га принуди да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
 - Квалификовани облик -Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором од пет до петнаест година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела су имовина и слобода човека. Учишилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је директан умишљај.
- **Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога** из члана 246 КЗ РС:
 - Основни облик – Ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају или ко ради продаје купује, држи или преноси или ко посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, казниће се затвором од три до дванаест година.
 - Квалификовани облик – Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором од најмање десет година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела је здравље људи. Учишилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај
- **Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи** из члана 350 КЗ РС:
 - Основни облик – Ко без прописане дозволе пређе или покуша да пређе границу Србије, наоружан или употребом насиља, казниће се затвором до једне године.
 - Квалификовани облик – Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором од три до петнаест година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела је јавни ред и мир. Учишилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај.
- **Трговина људима** из члана 388 КЗ РС:

- Основни облик – Ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима, казниће се затвором од три до дванаест година.
- Квалификовани облик - Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором од најмање десет година.
- Објект заштите код овог кривичног дела су човечност и друга добра заштићена међународним правом. Учинилац може бити свако лице, а у погледу кривиче потребан је умишљај.
- **Трговина малолетним лицима ради усвојења** из члана 389 КЗ РС:
 - Основни облик – Ко одузме лице које није навршило шеснаест година ради његовог усвојења противно важећим прописима или ко усвоји такво лице или посредује у таквом усвојењу или ко у том циљу купи, прода или преда друго лице које није навршило шеснаест година или га превози, обезбеђује му смештај или га прикрива, казниће се затвором од једне до пет година.
 - Квалификовани облик - Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором од најмање пет година.
 - Објект заштите код овог кривичног дела су човечност и друга добра заштићена међународним правом. Учинилац може бити свако лице, а у погледу кривиче потребан је умишљај.

3.4.Кривичне санкције

Кривичне санкције су принудне мере које примењује држава према учиниоцима кривичних дела. Оне представљају реакцију државе према учиниоцу због извршења кривичног дела којим се наноси штета друштву, а у циљу његове заштите и заштите

појединаца. Кривичне санкције се састоје у одузимању или ограничавању слободе и права или упозорењу учиниоцу да ће му слободе или права бити одузети или ограничени у случају поновног извршења кривичног дела.⁴⁰

Сврха изрицања кривичних санкција се, пре свега, огледа у сузбијању друштвено опасних делатности којима се повређују или угрожавају друштвене вредности заштићене кривичним законодавством. Такође, сврха изрицања санкција јесте и да спречи учиниоца да изврши кривична дела и да утиче на учиниоца да убудуће не врши кривична дела, да утиче на друге да не врше иста или слична кривична дела, као и изражавање друштвене осуде за извршено кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона.⁴¹

У систему кривичних санкција предвиђено је више мера и средстава која се примењују према учиниоцима кривичних дела у оквиру организоване криминалне групе. То су: а) казна затвора и б) новчана казна. Раније је домаће кривично законодавство познавало и казну конфискације имовине. Поред казни, према учиниоцима ових кривичних дела се могу изрећи и следеће кривичноправне мере (које су последица извршеног кривичног дела, али не представљају кривичне санкције). То су: а) одузимање имовинске користи из чл. 91-93 Кривичног законика и б) одузимање имовине проистекле из кривичног дела.⁴²

3.4.1. Казне

Чланом 45 Кривичног законика је прописана казна затвора. Ова казна се састоји у одузимању слободе кретања учиниоцу кривичног дела за у судској пресуди одређено време и у његовом смештању у посебну заводску, пенитенцијарну установу. Казна затвора је предвиђена за највећи број кривичних дела и то у распону од тридесет дана до двадесет година. Изузетно се, ова казна, може изрећи у трајању од тридесет до четрдесет година управо код кривичних дела организованог криминалитета.

⁴⁰ Љ. Јовановић, *Кривично право – општи део*, Ниш, 2000, стр. 399-400

⁴¹ Д. Јовашевић, *Кривично право – општи део*, Ниш, 2012, стр. 237

⁴² Д. Јовашевић, *Организовани криминал*, у: *Годишњак Факултета правних наука*, Бања Лука, 2012, стр.89

Казна затвора од тридесет до четрдесет година се може изрећи за најтежа кривична дела и за најтеже облике тешких кривичних дела, али никада самостално, већ само уз казну затвора у трајању до двадесет година. Ова кривична санкција се не може изрећи млађем пунолетном лицу, односно лицу које није напунило 21 годину у време извршења кривичног дела.

Законом о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала⁴³ из 2009.године уређен је поступак извршења казне затвора, организација и надлежност државних органа, положај осуђених лица и надзор над извршењем казне. У чл. 2 Закона о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала је предвиђено да се ова казна издржава у Посебном одељењу за издржавање казне затвора у казнено-поправном заводу затвореног типа са посебним обезбеђењем.

Члановима 48-51 Кривичног законика је прописана новчана казна. То је друга казна која се може изрећи учиниоцима кривичних дела организованог карактера, посебно када се ради о кривичним делима која учинилац врши из користољубља. Ово је имовинска казна којом се учинилац кривичног дела обавезује да уплати пресудом одређени износ у корист државе у одређеном року.

Ова врста казне се може изрећи као главна и као споредна казна, и то у дневним износима или у одређеном износу. Као главна казна она се може изрећи само када је алтернативно одређена са казном затвора. Као споредна казна, новчана казна се може изрећи за кривична дела која су учињена из користољубља и када није прописана законом, односно када је законом прописано да ће се учинилац казнити казном затвора или новчаном казном, а суд као главну казну изрекне казну затвора.⁴⁴

Конфискација имовине, као казна предвиђена у упоредном законодавству, се састоји у одузимању целокупне имовине осуђеног лица без накнаде. Ова врста казне се може изрећи само као споредна казна уз казну затвора. Наше законодавство је познавало конфискацију имовине као казну која се изрицала учиниоцима кривичних дела са елементом организованог криминала до почетка 2006.године. За изрицање ове казне је било потребно

⁴³Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала, *Сл. гласник РС*, 72/2009 и 101/2010

⁴⁴Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 277

да се ради о учиниоцу кривичног дела са елементом организованог криминала, те да је таквом лицу изречена казна затвора у трајању од најмање четири године.

3.4.2. Одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом

Одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом јесте једна од кривичноправних мера која је предвиђена у чл. 91 Кривичног законика. Одузимање имовинске користи је уведено у кривично законодавство после новеле из 1959.године, до када је имала карактер кривичне санкције. Ова мера се састоји у одузимању имовинске користи прибављене кривичним делом од учиниоца кривичног дела, а на основу судске одлуке.⁴⁵

Под имовинском коришћу подразумевају се новац, предмети од вредности и свака друга имовинска корист која је прибављена кривичним делом у смислу услуга, коришћења одређених предмета без давања адекватне противвредности, уштеде, имовинске погодности, односно све оно што има имовинску вредност или финансијске ефекте. Противправна имовинска корист јесте вредност која је прибављена кривичним делом што претпоставља узрочну везу између кривичног дела и те користи.⁴⁶

Одузимање имовинске користи се врши на два начина: а) реално и б) вредносно. По реалном начину од учиниоца кривичног дела се одузимају новац, предмети од вредности и свака друга корист прибављена кривичним делом и то физичким одузимањем ствари или поништењем одговарајућих правних послова. Такође, одузима се имовинска корист и од правног или физичког лица на која је пренета уз накнаду или без накнаде, а која очигледно не одговара стварној вредности. Вредносни начин одузимања се примењује у случају када одузимање није могуће спровести по реалном начину. Уколико није могуће одузимање имовинске користи, учинилац се обавезује да преда у замену другу имовинску корист која

⁴⁵ А. Игњатовић, *Кривично право – општи део*, Нови Сад, 2007, стр. 185

⁴⁶ Н. Мрвић Петровић, *Кривично право – општи део*, Београд, 2014, стр. 322-323

одговара вредности имовине прибављене извршењем кривичног дела или да плати новчани износ који одговара прибављеној имовинској користи.⁴⁷

У пракси је спорно питање на који начин се утврђује висина имовинске користи коју треба одузети од учиниоца кривичног дела, односно како утврдити висину те користи. По једном гледишту приликом утврђивања висине имовинске користи учиниоцу треба признати све трошкове које је имао око извршења кривичног дела, док по другом гледишту учиниоцу не треба признати било какве трошкове. У новије време преовладава схватање да учиниоцу ипак треба признати одређене трошкове, осим оних трошкова који представљају материјални еквивалент за труд учиниоца уложен у радњу извршења кривичног дела и трошкова који по својој природи улазе у радњу извршења кривичног дела.⁴⁸

Према „теорији салда“ од учиниоца треба одузети „чисту добит“, која се добија када се од имовинске користи прибављене кривичним делом одузму нужни трошкови и издаци учиниоца.⁴⁹

Циљ изрицања ове мере јесте да нико не може да задржи имовинску корист прибављену кривичним делом, као и да се обештети оштећено лице, те да се на тај начин успостави имовинско стање које је постојало пре извршења кривичног дела.⁵⁰

3.4.3. Одузимање имовине проистекле из кривичног дела

Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела из 2008.године⁵¹ предвиђени су услови, поступак и органи за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела, и то кривичних дела организованог криминала, приказивање порнографског материјала и искоришћавање деце за порнографију, кривичних дела против привреде, неовлашћене производње, држања и стављања у промет

⁴⁷ *ibid.*, стр. 323-326

⁴⁸ З. Стојановић, *Кривично право – општи део*, Београд, 2006, стр. 325

⁴⁹ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 341

⁵⁰ Б. Чејовић, *Кривично право – општи део*, Београд, 2002, стр. 572-573

⁵¹ Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. Гласник РС*, 97/2008

опојних дрога, кривичних дела против јавног реда и мира, против службене дужности и кривичних дела против човечности. Под имовином у смислу чл. 3 ст. 1 т. 2 овог Закона се подразумева имовина окривљеног, сведока сарадника или оставиоца која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима. Ова мера се састоји у привременом или трајном одузимању од власника имовине која је проистекла из кривичног дела.

Јавни тужилац је могао поднети захтев за привремено одузимање имовине када постоји опасност да би касније одузимање било отежано или онемогућено. У случају постојања опасности да ће власник располагати имовином пре него што суд одлучи о захтеву за привремено одузимање имовине, јавни тужилац може да донесе наредбу о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине.⁵²

Јавни тужилац је такође имао могућност да након ступања оптужнице на правну снагу, а најкасније у року од годину дана по правноснажном окончању кривичног поступка поднесе захтев за трајно одузимање имовине.⁵³

Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела⁵⁴ из 2013.године предвиђени су услови, поступак и органи за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела, и то кривичних дела организованог криминалитета, тешког убиства, отмице, кривичних дела против интелектуалне својине, приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију, кривичних дела против имовине, кривичних дела против привреде, кривичних дела против јавног реда и мира, кривичних дела против службене дужности, те неовлашћене производње, држања и стављања у промет опојних дрога.

Под имовином у смислу чл. 3 ст. 1 т. 2 овог закона се подразумева имовина власника која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима.⁵⁵ Ова мера се састоји у привременом или трајном одузимању од власника имовине проистекле из кривичног дела.

⁵² Чл. 21-22 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. Гласник РС*, 97/2008

⁵³ Чл. 28 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. Гласник РС*, 97/2008

⁵⁴ Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. гласник РС*, 32/2013 и 94/2016

⁵⁵ Чл. 3 ст. 1 т. 2 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. гласник РС*, 32/2013 и 94/2016

Привремено одузимање имовине се изриче на захтев јавног тужиоца када постоји вероватноћа да би касније одузимање било отежано или онемогућено. Ако постоји вероватноћа да ће власник располагати имовином пре него што суд одлучи о захтеву за привремено одузимање имовине, јавни тужилац има овлашћење да донесе наредбу о забрани располагања имовином и привременом одузимању имовине.

Захтев за трајно одузимање имовине се може поднети у року од шест месеци од дана достављања правноснажне пресуде којом је утврђено да је учињено кривично дело организованог криминалитета.

Органи који су надлежни за одузимање и управљање имовином су: јавни тужилац, суд, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за финансијску истрагу и Дирекција за управљање одузетом имовином. Дирекција управља одузетом имовином, врши процену вредности одузете имовине, чува и продаје одузету имовину и води евиденцију о имовини.⁵⁶

4. Законик о кривичном поступку

Законик о кривичном поступку из 2001.године је дефинисао организовани криминалитет као кривично дело које представља резултат организованог деловања више од два лица чији је циљ вршење тешких кривичних дела ради стицања добити или моћи.

Но, поред тога, за постојање организованог криминалитета је било потребно и испуњење још три услова од више законом предвиђених услова. Законом су алтернативно наведени следећи услови: а) да је сваки члан криминалне организације имао унапред одређени задатак или улогу, б) да је делатност криминалне организације планирана на дуже време или неограничено, в) да се делатност криминалне организације заснива на примени одређених правила интерне контроле и дисциплине њених чланова, г) да се делатност криминалне организације планира и врши у међународним размерама, д) да се у вршењу криминалне делатности примењује насиље или застрашивање или да постоји

⁵⁶ Чл. 9 Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. гласник РС*, 32/2013 и 94/2016

спремност на њихову примену, њ) да се у вршењу криминалне делатности користе привредне или пословне структуре, е) да се у вршењу криминалне делатности користи праће новца или друге незаконито стечене добити и ж) да постоји утицај организације или неког њеног дела на политичку власт, медије, извршну или судску власт или на друге друштвене или економске чиниоце.⁵⁷

Законик о кривичном поступку из 2006.године је предвиђао да организовани криминалитет постоји у случају основане сумње да је кривично дело за које је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, резултат деловања три или више лица удружених у криминалну организацију или групу, чији је циљ вршење тешких кривичних дела ради стицања добити или моћи.

Поред тога, потребно је да, поред наведених, буду испуњена још три услова од више законом предвиђених услова. Законом су алтернативно наведени следећи услови: а) да је сваки члан криминалне организације, односно криминалне групе имао унапред одређени, односно очигледно одредиви задатак или улогу, б) да је делатност криминалне организације планирана на дуже време или за неограничени временски период, в) да се делатност криминалне организације заснива на примени одређених правила унутрашње контроле и дисциплине чланова, г) да се делатност организације планира и врши у међународним размерама, д) да се у вршењу делатности примењује насиље или застрашивање или да постоји спремност за њихову примену, њ) да се у вршењу криминалне делатности користе привредне или пословне структуре, е) да се користи праће новца или друге незаконито стечене добити и ж) да постоји утицај организације или њеног дела на политичку власт, средства јавног информисања, законодавну, извршну или судску власт или на друге важне друштвене или економске чиниоце.⁵⁸

Законом о изменама и допунама Законика о кривичном поступку из 2009.године⁵⁹ су унете „посебне одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала, корупције и друга изузетно тешка кривична дела“. Овим Законом је тако дефинисана организована криминална група као група од три или више лица, која постоји одређено време и делује

⁵⁷ Законик о кривичном поступку, *Сл. лист СРЈ*, 70/2001 и 68/2002 и *Сл. гласник РС* 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 –др. закон, 49/2007, 20/2009 – др.закон и 72/2009

⁵⁸ Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, br. 46 od 2. juna 2006, 49/07, 122/08

⁵⁹ *Сл. гласник Републике Србије* 72/2009

споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијске или друге користи.

Законом о кривичном поступку из 2011.године у чл. 161 и 162 је одређено да се посебне доказне радње одређују према лицу за које постоје основи сумње да је извршило кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности; да је извршило таксативно наведена кривична дела: тешко убиство, отмица, приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију, изнуда, фалсификовање новца, прање новца, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, угрожавање независности, угрожавање територијалне целине, напад на уставно уређење, позивање на насилну промену уставног уређења, диверзија, саботажа, шпијунажа, одавање државне тајне, изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости, повреда територијалног суверенитета, удруживање ради противуставне делатности, припремање дела против уставног уређења и безбедности, тешка дела против уставног уређења и безбедности Србије, недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја, недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи, злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, примање мита, давање мита, трговина људима, узимање талаца и да је извршило кривично дело спречавања и ометања доказивања учињено у вези са напред наведеним кривичним делима.⁶⁰

Законик о кривичном поступку у члану 2. т. 33 предвиђа да организовану криминалну групу чини група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.⁶¹

⁶⁰ Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

⁶¹ Чл. 2 т. 33 Законика о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

Сам поступак за кривична дела организованог криминалитета је специфичан у односу на редован кривични поступак.

Овим Законом су установљене и посебне доказне радње, односно посебне истражне технике при откривању и доказивању кривичних дела организованог криминалитета. За примену посебних доказних радњи потребно је испуњење следећих услова: а) да постоје основи сумње да је осумњичени учинио кривично дело организованог криминала, корупције или неко од других изузетно тешких кривичних дела, б) да се не могу прикупити докази на други начин или би њихово прикупљање било знатно отежано, в) да постоји писмени и образложени захтев јавног тужиоца за примену ових мера и г) да јавни тужилац донесе образложену наредбу о њиховој примени.⁶²

Посебне доказне радње су мере тајног карактера. То могу бити: 1) тајни надзор комуникације, 2) тајно праћење и снимање, 3) симуловани послови, 4) рачунарско претраживање података, 5) контролисана испорука и 6) прикривени иследник.⁶³

Тајни надзор комуникације (чл.166-170. ЗКП) је посебна мера која обухвата тајни надзор и снимање комуникација које се обављају путем телефона или других техничких средстава или надзор електронске или друге адресе осумњиченог, као и заплена писама и других пошиљки. Ова мера може трајати три месеца, а само изузетно се може продужити још два пута по три месеца. Ова мера се дозвољава образложеним предлогом јавног тужиоца и образложеном наредбом судије за претходни поступак. Наредбу за примену ове мере извршава полиција, Безбедносно – информативна агенција или Војнобезбедносна агенција.⁶⁴

Тајно праћење и снимање осумњиченог (чл.171-173. ЗКП) се одређује ради откривања контаката или комуникације осумњиченог на јавним местима, осим у стану, и ради утврђивања истовестности лица или лоцирања лица или ствари. Ова мера може трајати три месеца, а само изузетно може бити продужена још два пута по три месеца.⁶⁵

⁶² В. Ђурђић, *Кривично процесно право – посебни део*, Ниш, 2011, стр. 318

⁶³ С. Бркић, *Кривично процесно право*, Нови Сад, 2014, стр. 385

⁶⁴ *ibid.*, стр. 389-390

⁶⁵ *ibid.*, стр. 392

Једна од посебних доказних радњи јесте симулована куповина, продаја или пружање пословних услуга или симуловано давање или примање мита. Ова мера из чл.174-177. ЗКП се може одобрити на период од три месеца, а изузетно се може продужити највише још два пута по три месеца⁶⁶.

Рачунарско претраживање података (чл.178-180. ЗКП) јесте мера која се може одредити у случају постојања потребе претраживања већ обрађених личних и других података и њиховог поређења са подацима који се односе на осумњиченог и кривично дело. То могу бити подаци о преласку границе, листинзи телефонских разговора, подаци о потрошњи воде, струје, гаса, осигурању, о приходима, о плаћеном порезу, о кретању новца на рачунима, о промени адресе, о медицинским терапијама или дијагнозама, о саобраћајним прекршајима, о судским поступцима итд. Ова мера може трајати три месеца, а изузетно се може продужити њено трајање још два пута по три месеца.⁶⁷

Контролисана испорука (чл.181-182. ЗКП) представља доказну радњу о којој одлучује само јавни тужилац, без образложене наредбе суда. Ради прикупљања доказа и откривања осумњиченог може се одредити контролисана испорука којом се дозвољава да незаконите или сумњиве пошиљке буду испоручене у оквиру територије Републике Србије или уђу, пређу или изађу са територије Републике Србије, а све уз знање и под надзором надлежних органа.⁶⁸

Прикривени иследник (чл.183-187. ЗКП) је лице коме је промењен идентитет и које се инфилтрира у организовану криминалну групу ради тајног прикупљања информација неопходних за откривање, доказивање и спречавање кривичних дела за која је законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности. Ову доказну радњу одређује судија за претходни поступак образложеном наредбом и то најдуже на период од годину дана. Прикривеног иследника из редова службених лица одређује министар надлежан за унутрашње послове, директор Безбедносно–информативне агенције или директор

⁶⁶ *ibid.*, стр. 393

⁶⁷ *ibid.*, стр. 393

⁶⁸ *ibid.*, стр. 394

Војнобезбедносне агенције. Прикривени иследник не сме бити у улози тзв. „агента провокатора“, односно не сме подстрекавати друга лица на извршење кривичних дела.⁶⁹

За гоњење учинилаца ових врста кривичних дела надлежно је Тужилаштво за организовани криминал у Београду, Посебно одељење Вишег суда у Београду, Посебно одељење Апелационог суда у Београду и Служба за сузбијање организованог криминала.⁷⁰

⁶⁹ М. Шкулић, *Кривично процесно право*, Београд, 2011, стр. 293

⁷⁰ В. Ђурђић, *op. cit.*, стр. 309-317

II ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛИТЕТ КАО АКТУЕЛАН ДРУШТВЕНИ ПРОБЛЕМ

1. *Распрострањеност организованог криминалитета*

Организовани криминалитет има дугу традицију у САД-у. Једна од најпознатијих криминалних организација је Мафија–La Cosa Nostra, формирана у Чикагу.⁷¹ Ова организација се бавила трговином алкохолним пићем, опојном дрогом, оружјем, проституцијом, а све у оквиру легалних послова. Тако је једино што је изгледало нелегално у њиховој делатности било избегавање плаћања пореза. La Cosa Nostra је заснована на хијерархији тако што се на челу налази вођа – Саро, на следећем нивоу је саветник, а затим његов заменик, испод кога се налазе тзв. „капетани“, од којих сваки има своје „војнике“. У оквиру криминалне организације важи закон ћутања, који прети смрћу сваком члану уколико нешто открије у вези са делатношћу организације.

У Републици Србији је овај облик криминалитета почео да се развија деведесетих година 20.века. У почетку су припадници организованих криминалних група своје послове обављали у иностранству на тржиштима западне Европе, а касније своје незаконите активности обављају и у Србији. Најпре је долазило до илегалне трговине оружјем, крађе моторних возила, кријумчарења нафте, лекова, цигарета. После ратова на територији бивше СФР Југославије поједини државни и политички лидери су се бавили трговином опојним дрогама, која је постала врло уносан посао. Активности криминалних организација су, пре свега, биле заступљене у Београду и Новом Саду.⁷²

Према статистичким подацима Министарства унутрашњих послова за период од 2002.године до 2004.године, најзаступљенија кривична дела са елементима организованог криминалитета су била: а) производња, растурање и стављање у промет опојних

⁷¹ С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, *Криминологија*, Ниш, 2012, стр.196

⁷² *ibid.*, стр. 198

супстанци, б) изнуда и в) крађа моторних возила. Сматра се да и данас у Србији постоји и делује око шездесет криминалних организација, које обухватају око 3000 припадника.⁷³

Као појавни облици организованог криминалитета се нарочито истичу: а) трговина опојним дрогама, б) трговина људима, в) илегална трговина оружјем, г) кријумчарење и трговина украденим моторним возилима, д) трговина људским органима, њ) компјутерски криминалитет, е) прање новца, ж) корупција и з) рекет (изнуда).⁷⁴ Највећи број криминалних организација се бави трговином опојним дрогама која представља врло уносан посао. Производњу и дистрибуцију опојне дроге је тешко открити, спречити и сузбити иако је несумњиво да путеви такве активности пролазе са Блиског Истока (као земаља произвођача), преко Турске, кроз Србију до западноевропских земаља (земаља потрошача).

Прање новца се такође јавља као неопходан пратилац илегалног бављења трговином опојним дрогама јер се ради о прикривању („прању“, легализовању) нелегалних извора прихода. У циљу спречавања ове негативне друштвене појаве у Републици Србији је: а) 2005.године предвиђено посебно кривично дело „прање новца“ у Кривичном законнику и б) 2008.године донета Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма⁷⁵.

У циљу легализације својих незаконитих активности, припадници организованих криминалних група се често баве и подмићивањем државних службеника, службеника полиције, судства, утицајних припадника политичких партија и представника власти. То доводи и до појаве и ширења корупције. Стога су у Републици Србији у циљу спречавања ове појаве: а) 2005.године у Кривичном законнику прописана посебна кривична дела корупције: злоупотреба службеног положаја, примање мита, давање мита и трговина утицајем и б) 2013.године донета Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији⁷⁶.

⁷³ *ibid.*, стр. 199

⁷⁴ *ibid.*, стр.198-204

⁷⁵ Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирање тероризма, *Сл. Гласник РС 89/08*

⁷⁶ Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији, *Сл. Гласник РС 57/2013*

Када је активност организоване криминалне групе усмерена на вршење кривичних дела и ван граница једне државе, односно на територији више држава или када таква активност производи битне последице у више држава, тада постоји транснационални криминалитет. Термин “транснационални“ представља само криминолошки термин, односно нема правно значење. Транснационални криминалитет се односи на криминалне групе које припадају различитим националностима, односно њихови припадници су држављани различитих држава који успостављају одређену сарадњу како би што боље контролисали одређена криминална тржишта у једној или више држава.

Такве криминалне организације теже да своју активност подигну са националног на наднационални ниво. Овај облик криминалитета укључује широк обим активности, како легалних, тако и нелегалних. Претпоставља се да ће она криминална организација која је укључена у илегалну трговину опојним дрогама, бити укључена и у кријумчарење друге илегалне робе (поред укључености у прање новца и корупцију, односно тероризам – наркотероризам). Оно што је карактеристично за транснационални криминалитет јесте чињеница да се одређено кривично дело мора сматрати кривичним делом у најмање две државе.⁷⁷

У оквиру делатности криминалних организација долази до формирања транснационалних компанија, чији оснивачки капитал потиче из различитих држава и које запошљавају држављане различитих држава. Транснационалне компаније стварају погодно тло за развијање организованог криминалитета. У везу са организованим криминалитетом се доводе још две изузетно опасне друштвене појаве. То су:⁷⁸

а) међународни криминалитет и

б) професионални криминалитет.

Међународни криминалитет обухвата деликте којима се чине повреде међународног права, обичајног и уговорног права и деликте за које је међународна заједница посебно

⁷⁷ М. Цветковић, Д. Благојевић, Одговор државе на савремени транснационални организовани криминал, у: *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, Београд, 2013, стр. 180-181

⁷⁸ С. Ђукић, Савремени организовани криминалитет као облик угрожавања националне безбедности, у: *Економски изазови, Година 5, број 9*, Београд, 2016, стр. 134-135

заинтересована због њиховог значаја као што су ратни злочини, геноцид, трговина белим рубљем, атентати и напади на дипломатске представнике.

Професионални криминалитет подразумева вршење кривичних дела од стране посебно стручно и специјално обучених учинилаца, којима је овај облик криминалитета основни вид занимања и претежни извод прихода, а који подразумева сталност преступничког заната, неопходност знања и стицања навика и постојање везе личности учиниоца са асоцијалном средином.⁷⁹

У правосудном систему Републике Србије се може пронаћи значајан број судских пресуда које се односе на кривична дела организованог криминалитета. Следи приказ судске праксе у овој области.

Правноснажном пресудом окривљени је оглашен кривим за кривично дело удруживање ради вршења кривичног дела из чл. 346 ст. 4 и за продужено кривично дело злоупотреба положаја одговорног лица у помагању из чл. 234 ст. 3. Пресудом Врховног касационог суда Кзз ОК 20/2014 од 24.03.2015.године, решавајући по захтеву за заштиту законитости браниоца окривљеног, је одлучено да се припадност организованој криминалној групи не сматра припремним радњама у односу на извршење кривичног дела, да организована криминална група постоји и по извршењу кривичног дела које је планирано, те да у конкретном случају постоји стицај кривичних дела, и да не могу бити примењена правила конзумпције.⁸⁰

Пресудом Посебног одељења Вишег суда у Београду више окривљених је оглашено кривима за кривично дело давање мита и преваре. Бранилац окривљених је изјавио жалбу против првостепене пресуде и у својој жалби навео да делатност окривљених није имала карактеристике организоване криминалне групе јер окривљена није познавала организатора те групе, као и да не постоје докази да је једна од окривљених била члан такве групе. Пресудом Апелационог суда у Београду Кж1 По1 13/2010 од 20.12.2010.године одбијена је жалба браниоца окривљених и потврђена је првостепена пресуда, из разлога што је окривљена предузимала одређену делатност у циљу извршења

⁷⁹ *ibid.*, стр. 129-130

⁸⁰ Пресуда Врховног касационог суда Кзз ОК 20/2014 од 24.03.2015.године

тешких кривичних дела по претходном договору са осталим окривљенима. Апелациони суд у Београду је у својој пресуди навео да организована криминална група постоји без обзира на то да ли је окривљена познавала организатора групе, већ је довољно да код ње постоји свест о заједничком деловању.⁸¹

Пресудом Врховног суда Србије Кж 1 8/2008 од 23.01.2009.године је утврђено да је појединачним радњама сваког члана групе остварен општи циљ криминалне групе јер су сви чланови групе, иако нису били упознати са целим поступком илегалног пребацивања, имали сазнање да се ради о организованом илегалном пребацивању страних држављана уз новчану накнаду преко државне границе. Оцењено је да су неосновани наводи браниоца окривљених да нису знали за постојање криминалне групе, да се не ради о организованој криминалној групи, нити да су они припадници такве групе. Од значаја за такво одлучивање Врховног суда Србије је била чињеница да су они предузимали одговарајуће радње у циљу недозвољеног прелаза страних држављана преко државне границе, без обзира на то што нису били упознати са целим поступком илегалног пребацивања.⁸²

Пресудом Апелационог суда у Београду Кж1 По1 7/2010 од 14.05.2010.године потврђена је првостепена пресуда којом су окривљени оглашени кривим за кривично дело удруживање ради противуставне делатности из члана 319 Кривичног законика. Бранилац окривљених је навео да током поступка није утврђено ко је организатор и финансијер таквог удружења, те да пресуду треба укинути. Апелациони суд је нашао да је првостепена пресуда основана из разлога што није од значаја ко је организатор и финансијер удружења за постојање овог кривичног дела, већ је довољно да је створена група или организована криминална група ради вршења кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије.⁸³

⁸¹ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По1 13/2010 од 20.12.2010.године

⁸² Пресуда Врховног суда Србије Кж1 8/2008 од 23.01.2009.године

⁸³ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По1 7/2010 од 14.05.2010.године

2. *Организовани криминалитет као истраживачки проблем*

Некада је главни мотив организованог криминалитета био стицање профита, док се данас као примарни мотиви јављају: моћ, жеља за ванинституционалним, ванправним, ванетичким и другим утицајима на државу и политику, заузимање положаја и утицаја у друштву који се не може стећи учествовањем у нормалним демократским процесима итд.⁸⁴

Организовани криминалитет је најозбиљнија невојна претња човечанству која уједно представља опасност за јавни ред, правну државу, општу сигурност и слободно тржиште. Такође, мета организованог криминалитета може бити и национална безбедност. Највећа претња националној безбедности јесте оружани напад споља или различити облици субверзија изнутра, које су потпомогнуте споља. Савремено схватање националне безбедности подразумева безбедност грађана и безбедност државе, али и допринос државе међународној и глобалној безбедности. Национална безбедност је стање несметаног остваривања, развоја, уживања и оптималне заштићености националних и државних вредности и интереса које се достиже, одржава и унапређује функцијом безбедности грађана, националног система безбедности и наднационалним безбедносним механизмима, као и одсуство (појединачног, групног и колективног) страха од њиховог угрожавања, те колективни осећај спокојства, извесност и контрола над развојем будућих појава и догађаја од значаја за живот друштва и државе.⁸⁵

Различити појавни облици организованог криминалитета указују на постојање узрочно-последичне везе са друштвено-економским и политичким променама и утицајима у оквиру државе. Оно што погодује настанку организованог криминалитета јесте криза у држави, а посебно у државама у транзицији код којих не постоји стабилан систем, нити ефикасан механизам државне контроле и које формирају распрострањенија финансијска тржишта. Од посебног значаја је стога веза организованог криминалитета са политичком и економском елитом, односно са извесним облицима политичког, економског и еколошког криминалитета, као и са домаћим и страним обавештајним службама.

⁸⁴ С. Ђукић, *op. cit.*, стр. 138

⁸⁵ С. Мијалковић, *Организовани криминалитет*, у: *Часопис Безбедност*, Година 52 број 1-2, 2009, стр. 79

Таква веза се може остварити и уочити на разне начине, а пре свега путем корупције која је најчешћи и најубичајенији начин⁸⁶. Припадницима организованих криминалних група је неопходна помоћ из структура државне администрације која се огледа у легализацији илегалног профита, као и у оснивању и приватизацији привредних субјеката. Ангажовање организованог криминалитета може значити прикупљање обавештајних података, организовање илегалних улазака у земљу и излазака из ње припадницима и сарадницима обавештајних служби, набавка и достављање ватреног оружја и експлозивних направа за извођење појединих недозвољених активности.

Нови облици организованог криминалитета су сложенији и крећу се у ширим географским оквирима због чега га је теже спречити и сузбити. Некада је организовани криминалитет био ограничен на илегалан промет и купопродају опојних дрога, оружја, праће новца и проституцију, док се данас претежно односи на илегалан промет нуклеарног материјала, хемијских супстанци и биолошких микроба.

Организовани криминалитет, односно припадници криминалних група нису познати обичним грађанима и због тога, како то наводи амерички криминолог Donal Cressey, јавност верује да организовани криминалитет или не постоји, или да се ни у ком случају не може открити или да не представља озбиљан проблем друштва или да би га требало проучавати другачијим методима од оних који се користе. Cressey истиче како је он радећи у Председничкој комисији за примену закона и администрацију кривичног правосуђа мењао свој став од сумње да организовани криминалитет уопште постоји до става да се ради о сазнатљивом феномену који треба проучавати уз коришћење оригиналних истраживачких метода.⁸⁷ Овај познати криминолог је такође истакао и низ проблема у вези са организованим криминалитетом.

Пре свега, подаци о организованом криминалитету и учиниоцима кривичних дела су представљени јавности на сензационалистички начин. Он такође наводи да је погрешно да се овом криминалитету приступа као појединачној појави јер се на тај начин занемарује организациони угао посматрања. Такође, и да органи кривичног гоњења треба више да

⁸⁶ Ј. Ђирић, Српско суочавање са организованим криминалом, у: *Борба против организованог криминала у Србији*, Београд, 2008, стр. 47-49

⁸⁷ Ђ. Игњатовић, Организовани криминалитет као истраживачки проблем, у: *Организовани криминалитет – стање и мере заштите*, Београд, 2005, стр. 197-198

буду окренути контроли понашања организација, уместо контроли понашања појединаца. И на крају, посебан проблем представља строго правни начин размишљања у смислу да све чињенице, иако су добро познате, морају бити доказане пред судом и на правом дозвољени начин.

Научници не могу доћи до бројних података о појму, елементима, карактеристикама и појавним облицима испољавања организованог криминалитета управо због правних формализама и поверљивости информација, а пре правноснажности пресуда свих судова. Тако њима нису доступни сведоци сарадници у таквим поступцима како би са њима обавили интервју, чиме би дошли до релевантних података, нити докази који би били прибављени прислушкивањем или на други незаконит начин.⁸⁸

Други амерички криминолог Garry Potter, своје виђење о организованом криминалитету као не тако једноставном проблему је изнео у књизи: „Криминалне организације – порок, рекетирање и политика у једном америчком граду 1994.године“.⁸⁹ Potter је навео да два главна проблема у вези са истраживањем организованог криминала јесу:

1. коришћење непозданих података и
2. постављање погрешних питања.

Непоздани подаци, пре свега, потичу из материјала владиних и правосудних органа, који се често држе у тајности. Када подаци потичу од информатора, заштићених сведока или лица која су имала искуства са неким обликом организованог криминалитета, вероватно је да ће ти подаци бити непоздани. Једно од најпознатијих сведочења – исказ који је дао Joe Valachi пред Mclellan-овим комитетом, је било неистинито, као и многа друга сведочења информатора. То свакако не значи да треба у потпуности занемарити исказе информатора или лица која су имала искуства са организованим криминалитетом. Једино у том случају, при процени тачности њиховог исказа, треба бити врло обазрив. На крају, подацима о организованом криминалитету који су добијени из медијских извештаја треба прићи са доста пажње из разлога што је главни интерес медија ипак само тираж.⁹⁰

⁸⁸ *ibid.*, стр. 199-200

⁸⁹ *ibid.*, стр. 201

⁹⁰ *ibid.*, стр. 202

Проблем у вези са истраживањем организованог криминалитета, који се тиче постављања погрешних питања, произилази из заслепљености обавештајних аналитичара, научника и грађана конкретно фасцинацијом ноторним ликовима и хијерархијом организације. Potter сматра да је погрешно то што се углавном научници баве познатим криминалним ликовима, док се занемарује мноштво других лица.⁹¹

У Србији су први радови о проучавању организованог криминалитета објављени почев од деведесетих година XX века. Највећи број радова се бави дефиницијама, облицима организованог криминалитета и подацима о његовом стању у свету, док недостају његова емпиријска проучавања. Главни проблем код истраживања организованог криминалитета у нашој држави јесте чињеница да не постоје валидни подаци о размерама тих кривичних дела. Све статистике овог облика криминалитета показују много мање резултата од његовог стварног броја. Чак и после откривања појединих припадника организоване криминалне групе, делатност организованих криминалних група не престаје.

Током истраживања овог облика криминалитета требало би користити податке попут: Беле књиге о организованом криминалитету МУП-а Србије, подигнутих оптужница, изречених пресуда, информација о стању организованог криминалитета у сваком граду Србије, евиденција из казних установа о осуђеним лицима, информација центара за социјални рад и података до којих су дошле невладине организације.

3. Сузбијање организованог криминалитета

Политика сузбијања криминалитета је практична делатност чији је крајњи циљ ефикаснија заштита одређених вредности и добара у једном друштву од друштвено опасних понашања.⁹² Борба са организованим криминалитетом је тешка и сложена, посебно што се мора одвијати и на репресивном нивоу, али и на превентивном.⁹³

⁹¹ *ibid.*, стр. 203

⁹² Д. Јовашевић, Политика сузбијања криминалитета, у: *Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 66*, Ниш, 2014, стр. 128

⁹³ М. Грубач, Организовани криминал у Србији као појава новијег времена, у: *Борба против организованог криминала у Србији*, Београд, 2008, стр. 40

Одговарајуће репресивне мере за сузбијање организованог криминала представљају:⁹⁴

- доношење и унапређење кривичног материјалног законодавства,
- доношење и унапређење кривичног процесног законодавства и
- доношење и унапређење законодавства о посебној организацији органа кривичног гоњења, и то установљивање посебних истражних тимова, додељивање посебних истражних овлашћења тим органима и установљивање специјалних облика међународне сарадње у циљу унапређења праксе откривања и доказивања ове врсте кривичних дела, односно установа за извршење казни затвора за учиниоце ових кривичних дела.⁹⁵

Превентивне мере се односе на елиминисање узрока организованог криминалитета. Такве се мере првенствено односе на смањивање нивоа незапослености у земљи, јачање друштвеног морала и законитости, као и декриминализацију неких класичних делатности организованог криминалитета (као што је легализација „меких“ дрога, проституција, игре на срећу итд). Ефикасност борбе у сузбијању организованог криминалитета подразумева и потпуну и специјалистичку едукацију полицијског и правосудног кадра. За успешност такве едукације од значаја је модернизација метода и техника наставе и материјално - техничка опремљеност.⁹⁶

Делатност сузбијања организованог криминалитета би требало тако уредити да се обезбеди што ефикаснија акција кривичног законодавства током функционисања неколико фаза овог облика криминалитета. Прва фаза представља само зачеће тј. „извориште“, друга фаза представља вршење кривичних дела тј. у његовом „току“ и трећа фаза се односи на легализацију незаконито стеченог новца, односно на самом „ушћу“.⁹⁷

На Светској министарској конференцији у Напуљу 1994.године усвојена су два документа: а) Политичка декларација и б) Глобални план акције против организованог

⁹⁴ *ibid.*, стр. 40

⁹⁵ *ibid.*, стр. 40

⁹⁶ В. Кривокапић, Специјалистичка едукација као мера супротстављања организованом криминалу, у: *Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета*, Београд, 2006, стр. 1-2

⁹⁷ У. Пена, Н. Сикимић, Усклађеност кривичног законодавства са законодавством ЕУ у супротстављању организованом криминалу, у: *Зборник радова „Однос права у региону и права Европске уније“ Том II*, Источно Сарајево, 2015, стр. 373-374

криминала.⁹⁸ Усвојени правни акти садрже идеје и препоруке стратегије у сузбијању организованог криминалитета.

Политичком декларацијом и Глобалним планом акције против организованог криминала препоручено је чланицама Уједињених нација да усвоје основне принципе политике сузбијања организованог криминалитета, и то:

- а) да базирају националне планове акције против организованог криминала на стручним подацима сакупљеним од стране држава које су најактивније посвећене оваквој борби,
- б) да пропишу кажњавање чланства у криминалним организацијама или учешће у заверама,
- в) да омогуће националним истражним агенцијама примену одговарајућих техника долажења до доказа (електронски надзор, тајне операције, контролисане испоруке),
- г) да уведу програм заштите сведока сарадника,
- д) да предвиде мере којима би се осигурала транспарентност финансијско-административних послова и
- ђ) да промовишу билатералне и мултилатералне споразуме и конвенције како би унапредили реципрочну легалну помоћ.⁹⁹

Од великог значаја за ефикасно, законито и квалитетно супротстављање организованом криминалитету уопште или појединим његовим облицима испољавања су и механизми који теже неутралисању његове економске моћи. То би поједине државе могле остварити инкриминисањем прања новца као кривичног дела запрећеног стогим казнама, развијањем етичких стандарда и правила која ће осигурати транспарентност финансијских трансакција, ограничавањем банкарске тајне, увођењем законских мера за одузимање незаконито стечене имовине попут конфискације без кривичне пресуде или одузимање такве имовине када прелази износ утврђен за злочин поводом кога је донета пресуда.

⁹⁸ Naples Political Declaration and Global Action Plan Against Organized Transnational Crime, UN Crime Prevention and Criminal Justice Newsletter, 26/27, 1995

⁹⁹ У. Пена, Н. Сикимић, *op.cit.*, стр. 375-376

У циљу ефикасног сузбијања организованог транснационалног криминалитета 2000.године усвојена је Конвенција ОУН против транснационалног организованог криминала којом су предвиђени посебни органи, надлежност, поступак и мере сузбијања и спречавања организованог криминалитета у међународним и националним размерама.

4. Усаглашавање кривичног законодавства са правом Европске уније

Како се ради о лицима која врше тешка кривична дела на територији своје државе, али и у иностранству, то су од значаја за сузбијање појаве организованог криминалитета и сва савремена кривична законодавства која су донета на основу Конвенције ОУН против транснационалног криминала, која представља основни међународни правни акт.¹⁰⁰ Конвенција која је 2000.године усвојена у Палерму представља покушај међународне заједнице да успостави адекватну основу за ефикасну борбу против овог облика савремене друштвене опасности.

Република Србија се такође, потписивањем и ратификацијом овог међународног документа, прикључила европским кривичноправним системима, односно њиховим стандардима. Тиме је створена солидна основа за ефикасну борбу против организованог криминалитета и у нашој држави. Од посебног значаја за сузбијање транснационалног криминалитета је усаглашавање кривичних законодавстава са правом Европске уније, посебно законодавства оних држава које су мање спремне за такву борбу. Управо само кривично законодавство појединих држава представља значајан инструмент у борби против организованог криминалитета.¹⁰¹

Активност Европске уније је усмерена на хармонизацију кривичног законодавства и усаглашавање деловања са другим међународним организацијама у борби против организованог криминалитета. Такав циљ је садржао и Уговор из Амстердама из 1997.године који је пружао правни основ за хармонизацију кривичног законодавства, док

¹⁰⁰ Д. Јовашевић, Сузбијање организованог криминала у Републици Србији, у: *Правни систем Републике Србије – Усаглашавање са правом Европске уније*, Ниш, 2005, стр. 424

¹⁰¹ Д. Јовашевић, Организовани криминал у праву Републике Србије, у: *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, Београд, 2013, стр. 305-306

је Уговором из Лисабона из 2007.године овакав циљ постављен као приоритет Европске уније.¹⁰²

Хармонизација националног кривичног права се може остварити кроз више механизма. Један од таквих механизма јесу конвенције које као међународни уговори подлежу ратификацији држава чланица. Као посебна врста правних аката уведене су и оквирне одлуке које обавезују државе чланице у погледу резултата, али препуштају самим државама да изаберу методе поступања.¹⁰³

На нивоу Европске уније је усвојен посебан оквир сарадње држава у сузбијању организованог криминалитета који се огледа кроз увођење Европског налога за хапшење – European arrest warrant од 2002.године.

Затим, донета је Оквирна одлука Европског савета о борби против организованог криминалитета из 2008.године која има за циљ да унапреди заједнички потенцијал Европске уније и држава чланица у борби против организованог криминалитета.¹⁰⁴

Поред тога, бројним актима Европске уније регулисано је предузимање радњи у циљу сузбијања организованог криминалитета, као што су: Стокхолмски програм и Акциони план из 2010.године, Стратегија унутрашње безбедности из 2010.године, Закључак Већа о креирању и имплементацији циклуса политика Европске уније против организованог и тешких облика транснационалног криминала од 2010.године, као и Резолуција Европског парламента о организованом криминалу у Европској унији из 2011.године. Сваки од ових међународних правних аката се односи на успостављање сарадње између држава унутар Европске уније, али и са осталим међународним институцијама, а у вези са правосуђем, безбедношћу и заштитом грађанских права, као и у погледу увођења адекватних средстава за спречавање транснационалног организованог криминалитета.

Такође, од значаја за земље Европске уније су и настојања у циљу поједностављења и побољшања примене ранијих конвенција Савета Европе и Европске уније, као и настојања да се ратификују конвенције с мало ратификација због сложености предмета или садржаја

¹⁰² М. Шикман, Правни оквир Европске уније против организованог криминалитета, у: *Зборник радова „Однос права у региону и права Европске уније“ Том II*, Источно Сарајево, 2015, стр. 389-391

¹⁰³ *ibid.*, стр. 393-395

¹⁰⁴ *ibid.*, стр. 395-396

обавеза држава. У тој намери донети су бројни акти од значаја за кривично законодавство држава чланица Европске уније, и то: Конвенција о примени начела *non bis in idem* од 1987.године, Споразум о примени Конвенције Савета Европе о трансферу осуђених лица, Споразум Европске уније о поједностављењу поступка изручења, Споразум Европске уније о уступању кривичног поступка, Конвенција о извршењу страних кривичних пресуда, Конвенција о организовању Европске полиције од 1995.године и Конвенција о заштити финансијских интереса Заједнице од 1995.године.¹⁰⁵

Данас, савремене државе прихватају одређене европске стандарде који се тичу заштите основних људских права у кривичном поступку прописаних Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода. То значи да су ови стандарди присутни у свим кривичним законодавствима. Али, упркос томе постоје бројне разлике између различитих упоредних кривичноправних система који се разликују на :

1. континентално- европски и
2. англосаксонски или адверзијални.

За континентално-европске кривичне поступке је карактеристично да у истрази постоје јаки инквизиторски елементи, уз доследно поштовање права на одбрану, као и изузетна активност суда у смислу извођења свих доказа током поступка. Овом типу кривичног поступка припада и кривични поступак Републике Србије, као и Немачке и Француске. Но, данас многи континентално-европски системи садрже поједине елементе адверзијалних поступака. Међутим, одређена добра и вредности су добили универзални карактер формирањем Организације Уједињених нација, као и Европске уније, односно уношењем у законодавства појединих држава.¹⁰⁶

Велика Британија, Енглеска, Велс и САД имају типичне адверзијалне кривичне поступке. За адверзијалне кривичне поступке је карактеристичан институт окончања поступка на темељу споразума тужиоца и окривљеног о признању кривице (*plea bargaining*, односно *deal*).¹⁰⁷

¹⁰⁵У. Пена, Н. Сикимић, *op.cit.*, стр. 370

¹⁰⁶*ibid.*, стр. 367

¹⁰⁷*ibid.*, стр. 368

III САУЧЕСНИШТВО

1. Појам саучесништва

Саучесништво се углавном дефинише у правној теорији на истоветан или сличан начин, те се сматра да оно постоји када у извршењу кривичног дела учествује два или више лица. Полази се од претпоставке да је саучесништво институт општег дела кривичног права факултативног карактера, осим у једном случају када је саучесништво обавезно. Наиме, тада се ради о нужном саизвршилаштву као облику саучесништва, које подразумева обавезно постојање више лица приликом предузимања радње извршења кривичног дела.

Дакле, за институт саучесништва је неопходно учешће више лица у остварењу последице кривичног дела, која дају одређени допринос у томе. Ипак, саучесништво се не сме поистоветити са сваком ситуацијом када је више лица повезано са извршењем кривичног дела. Једна од таквих ситуација јесте када неко лице само присуствује извршењу кривичног дела и пасивно га посматра не предузимајући никакве радње, осим што се психички саглашава са кривичним делом. Саучесништво не постоји у ситуацији психичког саглашавања, односно психичког суделовања у извршењу кривичног дела. У старијој теорији кривичног права је овај облик саучесништва био познат као негативно саучесништво.¹⁰⁸

За постојање саучесништва није довољно да више лица учествује у извршењу кривичног дела, већ и да између тих лица, односно саучесника постоји објективна и субјективна веза. Објективна веза се састоји у предузимању неке делатности од стране сваког саучесника којом се доприноси извршењу конкретног кривичног дела. Субјективна веза се огледа у постојању свести о заједничкој делатности усмереној на извршење конкретног кривичног дела код свих саучесника.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Б. Чејовић, М. Кулић, *op. cit.*, стр. 253

¹⁰⁹ А. Игњатовић, *op. cit.*, стр. 108

У правној теорији се надаље предвиђа да је претпоставка за постојање саучесништва да је извршилац предузео радњу извршења кривичног дела. У супротном, саучесништво не постоји као кривичноправни институт, нити би саучесници били одговорни за учињено кривично дело. То свакако не значи да саучесници одговарају за радњу извршиоца, већ њихова одговорност зависи од предузете радње извршиоца, односно од последице која је њоме остварена, а сходно теорији лимитиране (ограничене) одговорности.

Код трајног кривичног дела саучесник може да предузме радњу само док траје противправно стање које је изазвано радњом кривичног дела. Код сложеног кривичног дела саучесништво је могуће само док није остварено биће другог кривичног дела које улази у ову конструкцију на бази привидног реалног стицаја. Код кривичних дела дотицаја, саучесник не може да одговара за претходно кривично дело у коме је био подстрекач или помагач и за дело које се са њим налази у дотицају будући да одговара само за претходно дело.¹¹⁰

Од када је крајем 19. века класична школа кривичног права започела да се доктринарно бави институтом саучесништва, развила су се бројна теоријска схватања о саучесништву. Једна од дилема у теорији јесте да ли различите радње саучесника треба посматрати као једну целину или сваку радњу посебно. По монистичкој концепцији, деловање свих саучесника представља једно кривично дело јер сви они предузимају јединствени злочин. По плуралистичкој концепцији, радње саучесника треба посматрати посебно, што значи да свака радња саучесника представља посебно кривично дело.¹¹¹

Многа решења у упоредном кривичном законодавству садрже изричиту дефиницију саучесништва. Чланом 12. Кривичног законика Аустрије је предвиђено да кривично дело постоји и у случају када једно лице наведе другог да изврши или допринесе извршењу кривичног дела.¹¹²

¹¹⁰ Д. Јовашевић, Саучесништво у савременом кривичном праву, у: *Зборник радова Правног факултета у Нишу број 67*, Ниш, 2014, стр. 160

¹¹¹ Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, стр. 191-192

¹¹² Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 161

Кривични законик Немачке у члану 25. став 2. садржи дефиницију саучесништва и према њему саучесништво представља учешће више лица који заједнички учине кривично дело.¹¹³

Такође, Кривични законик Руске Федерације у члану 32 регулише саучесништво, те под њим подразумева умишљајно заједничко учешће два или више лица у извршењу кривичног дела.¹¹⁴

Кривични законик Кине у члану 25. за институт саучесништва захтева постојање два или више лица која ће удружено извршити одређено кривично дело.¹¹⁵

Према Кривичном законнику Јапана (члан 65.) саучесништво постоји ако једно лице заједно са другим учествује у кривичном делу чија структура зависи од личног положаја учиниоца.¹¹⁶

Кривични законик Шпаније у члану 29. под појмом саучесника подразумева лица која учествују у извршењу кривичног дела и лица која предузимају одређену делатност пре самог извршења кривичног дела и на тај начин учествују у остваривању последице кривичног дела.¹¹⁷

Македонско кривично право полази од тога да је саучесништво акцесорне природе јер зависи од извршеног или покушаног кривичног дела. За одговорност саучесника се према широко прихваћеној акцесорној теорији захтева да је извршилац извршио кривично дело у потпуности или делимично, односно да је предузео делатност која улази у криминалну зону¹¹⁸.

Институт саучесништва познаје и међународно кривично право. Међународно кривично право обухвата правила и прописе који су садржани у актима међународне заједнице, конвенцијама и уговорима, закљученим између појединих држава којима се одређују међународна кривична дела и санкције, као и прописе којима се предвиђају услови о

¹¹³ StGB, Strafgesetzbuch, 50. Auflage, Munchen, Beck – Texte im dtv, 2012.p.19

¹¹⁴ Д. Јовашевић, *op.cit.*, стр. 162

¹¹⁵ *ibid.*, стр.162

¹¹⁶ *ibid.*, стр. 162

¹¹⁷ *ibid.*, стр. 161

¹¹⁸ Г. Марјановик, *Македонско кривично право, Општи дел*, Скопље, 1998, стр. 240-241

пружању међународне правне помоћи у погледу примене санкција према учиниоцима кривичних дела.¹¹⁹

Чланом 6. Статута Међународног војног суда из 1946.године је прописано да ће се за учињено кривично дело казнити непосредни извршилац, али и вође, организатори и саучесници који су учествовали у планирању и извршењу злочина против мира, ратног злочина или злочина против човечности.

Статут Хашког трибунала из 1993.године у члану 7. став 1. као и Статут кривичног трибунала за Руанду у члану 6. став 1. регулишу кривичну одговорност и кажњивост за међународна кривична дела за лице које је планирало, иницирало, наредило, извршило или на било који начин учествовало у извршењу злочина.

Римски Статут међународног кривичног суда у члану 25. став 3. предвиђа индивидуалну кривичну одговорност за међународна кривична дела за непосредног извршиоца, за саизвршиоца, за лице које нареди чињење злочина, за лице које помаже или обезбеђује средства за извршење, као и за лице које директно или јавно подстиче друга лица на извршење геноцида.¹²⁰

Бивши Кривични закон Савезне Републике Југославији¹²¹ је у члану 22.прописивао саизвршилаштво као најтежи облик саучесништва. Оно је постојало када два лица заједнички учине кривично дело, када ће се свако од њих казнити казном прописаном за то кривично дело. Подстрекавање је било регулисано чланом 23. Кривичног закона Савезне Републике Југославије. Оно је постојало када неко другога наведе да изврши кривично дело, па ће се казнити као да је он сам учинио кривично дело. Коначно, чланом 24. Кривичног закона Савезне Републике Југославије је било предвиђено да ће се на исти начин казнити и извршилац и онај ко другоме помогне у извршењу кривичног дела.

¹¹⁹ А. Игњатовић, *op. cit.*, стр. 41

¹²⁰ В. Ђурђић, Д. Јовашевић, *Међународно кривично право*, Београд, 2003, стр. 57-58

¹²¹ Кривични закон Савезне Републике Југославије „Службени лист СФРЈ”, бр.44/76-1329, 36/77-1478, 34/84-895, 37/84-933, 74/87-1743, 57/89-1441, 3/90-63, 38/90- 1217, 45/90-1340, 54/90-1773 и „Службени лист СРЈ”, бр. 35/92-651, 37/93-816, 24/94-273, 61/01 од 09.11

2. Елементи саучесништва

Кривични законик Републике Србије не дефинише изричито појам саучесништва, већ само у глави III одредбама чл. 33-37 говори о саучесницима, њиховој одговорности и о облицима саучесништва. Према схватању правне теорије саучесништво постоји када у извршењу кривичног дела учествује два или више лица, односно оно представља партиципацију више лица у остварењу последице кривичног дела. Лица која својим делатностима, са једном или са више радњи, у исто или различито време, на истом или различитим местима остварују кривично дело, називају се саучесници.¹²²

Поред тога што саучесништво представља посебан облик извршења кривичног дела, оно такође представља и посебан облик криминалитета, односно колективни криминалитет. Саучесништво као посебан облик криминалитета је изузетно опасан јер представља збир криминалне енергије више лица.

У правној теорији се разликују два схватања појма саучесништва. То су: а) рестриктивно и б) екстензивно схватање. Институт саучесништва се заснива на рестриктивном схватању појма извршилаштва. Према рестриктивном схватању извршилац је оно лице које непосредно предузима радњу извршења кривичног дела. Ово схватање се заснива на објективним теоријама саучесништва. Према екстензивном схватању појма саизвршилаштва извршилац је свако лице које предузима било коју радњу којом доприноси извршењу кривичног дела, односно не прави се разлика између извршиоца и саучесника.¹²³

Поједини теоретичари разликују: а) саучесништво у ужем и б) саучесништво у ширем смислу. У ужем смислу у саучесништво спадају подстрекавање и помагање, а у саучесништво у ширем смислу, поред наведених облика, спада и саизвршилаштво.¹²⁴

Да би постојало саучесништво у извршењу кривичног дела потребно је кумулативно испуњење два услова. То су услови: а) субјективне и б) објективне природе.¹²⁵

¹²² Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 37

¹²³ Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, стр. 192

¹²⁴ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 201

Услов субјективне природе подразумева да код свих саучесника мора постојати свест о заједничкој делатности која је усмерена на извршење конкретног кривичног дела, што значи да сви саучесници треба да знају да и друга лица, поред њих, учествују у извршењу кривичног дела, и да знају извршиоца кривичног дела.

Други услов је објективне природе. Он подразумева да сваки од саучесника треба да предузима делатност којом на било који начин доприноси остварењу кривичног дела, и то било исте или различите делатности, предузете истовремено или сукцесивно, на истом или различитим местима. Такође, важно је да све делатности саучесника воде остварењу истог циља, односно резултата – проузроковању последице кривичног дела. Другим речима, мора постојати узрочно-последична веза између остварене последице кривичног дела и предузетих радњи саучесника.¹²⁶

3. Облици саучесништва

У теорији се разликује више подела саучесништва:

1. према времену предузимања радње: а) саучесништво које претходи радњама извршиоца, б) саучесништво у тренутку извршења кривичног дела и в) саучесништво после извршења кривичног дела;
2. према врсти предузете радње чињења или нечињења: а) активно и б) негативно саучесништво;
3. према могућности остварења: а) факултативно и б) обавезно саучесништво и
4. према карактеру и степену субјективне везе између саучесника: а) обично саучесништво, б) саучесништво по претходном споразуму и в) саучесништво своје врсте (*sui generis*).¹²⁷

Домаће кривично законодавство познаје више облика саучесништва у зависности од врсте, природе и карактера предузете делатности. То су:

- а) саизвршилаштво,
- б) подстрекавање и
- в) помагање.¹²⁸

¹²⁵ Љ. Јовановић, *op. cit.*, стр. 354

¹²⁶ *ibid.*, стр. 355

¹²⁷ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 201

1. Саизвршилаштво

Овај први и најтежи облик саучесништва, саизвршилаштво, представља једини облик саучесништва који се може учинити и са умишљајем и из нехата. Сходно члану 33. Кривичног законика саизвршилаштво постоји када више лица учествовањем у радњи извршења са умишљајем или из нехата заједнички изврше кривично дело или остварујући заједничку одлуку другом радњом са умишљајем битно допринесу извршењу кривичног дела.¹²⁹

У овом случају сваки од саизвршилаца се појављује и као извршилац свог дела, али и као извршилац заједничког дела. За овај облик саучесништва потребно је постојање објективне и субјективне везе између свих саучесника.

Постојање објективне везе се огледа у томе да сви саучесници предузимају одређене делатности којима се врши кривично дело. При томе, није од значаја да ли је реч о истим или различитим делатностима саучесника, да ли ће оне бити предузете на истом или различитим местима, у исто или различито време. Саизвршиоци могу учествовати у извршењу кривичног дела непосредним вршењем делатности која представља обележје бића кривичног дела или учествовањем у другој радњи којом се битно доприноси извршењу кривичног дела, а која се предузима на основу заједнички донете одлуке и не представља елеменат бића кривичног дела. Није неопходно да сви саизвршиоци предузимају радњу извршења кривичног дела.

Постојање субјективне везе огледа се у постојању свести и воље свих саизвршилаца да заједнички предузму радњу извршења кривичног дела или неку другу радњу којом се битно доприноси извршењу тог дела.

Између саизвршилаштва и помагања постоје бројне сличности, али и разлике. Разлике се огледају у следећем: а) саизвршилаштво је могуће из нехата, док код помагања то није

¹²⁸ Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, стр. 192

¹²⁹ Чл. 33. Кривичног законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

могуће и б) саизвршилац се кажњава у закону прописаном казном, док се помагач може и блаже казнити. Приликом квалификовања ова два облика саучесништва у пракси се јавља проблем због чињенице да саизвршилаштво обухвата и неке делатности које не представљају законом предвиђену радњу извршења кривичног дела, али су оне повезане са њом.¹³⁰

Постоје неколико схватања о начину разликовања саизвршилаштва од помагања: а) објективна теорија, б) субјективна теорија, в) објективно-субјективна теорија, г) теорија поделе рада и д) теорија власти над делом.¹³¹

Према објективној теорији критеријум за разграничење саизвршилаштва од помагања је врста предузете делатности. Код саизвршилаштва се предузима одређена делатност која представља радњу извршења кривичног дела, док се код помагања предузима радња која је ван бића кривичног дела.

Према субјективној теорији критеријум за разликовање јесте воља учиниоца. Саизвршилац предузима делатност у циљу извршења кривичног дела које хоће као своје дело, док помагач предузима делатности којима доприноси извршењу кривичног дела које не жели као своје, већ као туђе дело.

Објективно-субјективна теорија подразумева кумулативно испуњење и објективних и субјективних елемената.

Теорија поделе рада одређује саизвршилаштво у заједничком остварењу кривичног дела на основу заједнички донете одлуке, споразума о подели делатности, при чему ће сваки од саизвршилаца извршавати свој део посла. Свако од саизвршилаца предузима делатност која улази у састав радње извршења, док помагач предузима радње које нису уско везане за радњу извршења и не чине њен саставни део.

Према теорији власти над делом саизвршилац је лице које учествује у извршењу кривичног дела на основу заједнички донете одлуке, при чему има власт над процесом извршења дела. С друге стране, помагач који предузима делатности којима се доприноси извршењу кривичног дела, има споредну улогу у извршењу и не влада делом.

¹³⁰ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 210

¹³¹ Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, стр. 195-196

Саизвршиоци се кажњавају казном прописаном за конкретно учињено кривично дело. Саизвршилаштво није могуће код кривичних дела *delicta propria* и својеручних кривичних дела. Код *delicta propria* или кривичних дела са специјалним субјектом, саизвршилаштво може да постоји само када у његовом извршењу учествује више лица која имају посебна својства која се по закону траже за извршиоца таквог дела (на пример: права службена и војна кривична дела). Саизвршилаштво није могуће ни код својеручних кривичних дела тј. дела која може да изврши одређено лице, и то само оно лично (на пример: давање лажног исказа или убиство детета при порођају).¹³²

У теорији се разликују више врста саизвршилаштва. То су: а) привидно, б) сукцесивно и в) нужно саизвршилаштво.

Привидно саизвршилаштво представља извршење кривичног дела од стране више саизвршилаца, али без заједнички донете одлуке. У конкретном случају не постоји субјективна веза између саизвршилаца због тога што не постоји свест о њиховом заједничком предузимању делатности, већ се сваки од њих јавља као самостални извршилац. Пример за ову врсту саизвршилаштва постоји у случају ланчаног судара када у проузроковању конкретне саобраћајне незгоде учествује више лица својим независно предузетим делатностима без икакве свести о пропустима или радњама других учесника у јавном саобраћају на путевима.

Сукцесивно саизвршилаштво представља извршење кривичног дела у сменама или фазама. Овде се ради о извршењу кривичног дела од стране више лица која се смењују у предузимању делатности. Оно може значити да су више лица донела заједничку одлуку о подели делатности према врсти и времену предузимања или да ће се један саизвршилац накнадно придружити одлуци других лица о учествовању у извршењу кривичног дела.

Нужно саизвршилаштво значи да у неким случајевима извршење кривичног дела не зависи само од воље једног извршиоца, већ је неопходно да у извршењу кривичног дела учествују најмање два лица. Нужно саизвршилаштво се јавља код дивергентних и конвергентних кривичних дела. Дивергентна кривична дела постоје када саизвршиоци предузимају делатности које се одвијају једна насупрот другој због тога што имају

¹³² Д. Јовашевић, *op.cit.*, стр. 49

супротстављене интересе (на пример: учествовање у тучи). Конвергентна кривична дела постоје када се радње саизвршилаца крећу у истом правцу ради остварења истог циља (на пример: оружана побуна, побуна лица лишених слободе).

Пресудом Апелационог суда у Београду Кж1 По1 19/15 је потврђена пресуда првостепеног суда којом је окривљени А.А. оглашен кривим и осуђен због извршења кривичног дела тешко убиство из чл.114 тачка 3 КЗ и то у саизвршилаштву у вези са чланом 33. КЗ. Неосновани су жалбени наводи браниоца окривљеног да се саизвршилаштво своди само на ситуације када се предузима само радња извршења. Првостепени суд је правилно утврдио да је окривљени А.А. извршио кривично дело као саизвршилац полазећи пре свега од опште прихваћене објективно-субјективне теорије у нашем законодавству, као и судској пракси, а из које произлази да је за постојање саизвршилаштва, у случају када не постоји директан доказ да је окривљени предузео радњу извршења, потребно да је остварен субјективни елемент у интензивнијој форми или у форми извршилачке воље. Чињеница да је окривљени А.А. са окривљеним А.А.1 и Н.Н. лицем заједно кренуо, са намером да ликвидирају оштећеног О.О.1, те да су знали да оштећени О.О.1 има обезбеђење, које је ангажовано управо да би онемогућило извршиоце да науде оштећеном О.О.1, указује да су били потпуно свесни приликом доношења одлуке, као и приликом реализације и извршења овог кривичног дела, да у конкретном случају може бити оштећен и неко из обезбеђења оштећеног О.О.1, посебно ако се има у виду чињеница да су пуцали из аутоматског оружја, дакле, из оружја које испали велики број пројектила у кратком временском периоду, а да су се оштећени налазили у аутомобилима, дакле, практично у малом простору, што знатно повећава могућност да неко од лица која се налазе у аутомобилима, а која су обезбеђење оштећеног О.О.1, страда.

Апелациони суд у Београду, Посебно одељење, је закључио да понашање окривљеног А.А. представља битан допринос извршењу кривичног дела, те да је А.А. у конкретном случају предметно кривично дело извршио као саизвршилац, како је то правилно закључио и првостепени суд из разлога што су све ове чињенице биле познате окривљеном А.А., окривљеном А.А.1 и Н.Н. лицу приликом доношења одлуке и приликом извршења овог кривичног дела, те како је већи број пројектила испаљен и из пушке окривљеног А.А. и из пушке Н.Н. лица које се налазило у аутомобилу. Имајући у виду да је код њега постојала

свест о заједничком деловању, да су заједно кренули у извршење кривичног дела и да су сви заједно предузели радње у циљу настанка последице, при чему је неспорно и окривљени А.А. пуцао, Апелациони суд у Београду је одбио жалбу браниоца окривљеног као неосновану и потврдио пресуду првостепеног суда.¹³³

2. Подстрекавање

Кривични законик у члану 34. дефинише подстрекавање тако да оно постоји у случају умишљајног навођења другог лица на извршење кривичног дела.¹³⁴ Подстрекач предузима радњу у намери да код другог лица створи или учврсти одлуку да изврши кривично дело. Подстрекавање може постојати само уколико код извршиоца није већ постојала одлука за извршење одређеног кривичног дела или је таква одлука постојала, али она није била довољно чврста. У случају постојања чврсте одлуке за извршење кривичног дела код одређеног лица, и поред предузимања радњи навођења, подстрекавање неће постојати, већ само неуспело подстрекавање или психичко помагање.

Подстрекавање ће постојати и у случају када се модификује или мења већ створена одлука подстрекаваног лица. У конкретном случају постоје три различите ситуације. У првој ситуацији долази до измене одлуке тако да подстрекнуто лице изврши неко сасвим друго кривично дело у односу на оно које је планирано и ту није спорно да постоји подстрекавање у односу на извршено дело. У другој ситуацији долази до измене одлуке тако да подстрекнуто лице изврши тежи облик истог кривичног дела или теже истоврсно кривично дело. Приликом решавања питања одговорности подстрекача у овом случају постоји схватање да он одговара само за тзв. „вишак“ у односу на дело које је планирано, као и схватање да подстрекач одговара за теже кривично дело у целини. У трећој ситуацији долази до измене одлуке тако да подстрекнуто лице изврши лакши облик истог

¹³³ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По1 19/15 од 08.12.2015.године

¹³⁴ Чл. 34. Кривичног Законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

кривичног дела или лакше истоврсно дело, па у конкретном случају не постоји подстрекавање.¹³⁵

Подстрекнуто лице се јавља као непосредни извршилац кривичног дела, а подстрекач се, као творац кривичног дела, кажњава казном предвиђеном за кривично дело на које је подстрекнуо извршиоца.

Подстрекач може предузимати различите делатности са циљем да код другог лица створи одлуку за извршење кривичног дела, на пример: давати поклоне, обећања, наговарати друго лице, приказивати му користи, злоупотребљавати положај или посебан однос према лицу које се подстрекава, доводити га у заблуду итд. Овај облик саучесништва се може извршити само чињењем, и то речима, гестовима, знацима, мимиком и конклюдентним радњама.¹³⁶

Институт подстрекавања чини неколико елемената. То су: а) одређени однос између подстрекача и подстрекнутог лица, б) одређени однос између подстрекача и кривичног дела на које се подстрекава, в) радња подстрекавања се мора предузети са умишљајем и г) кривично дело треба да буде започето или покушано.¹³⁷

Подстрекавање се може предузети само према одређеном лицу, а никада не може бити упућено неодређеном броју лица јер према њима не може имати директан утицај и директан контакт да би утицао на доношење њихове одлуке за извршење кривичног дела. Због тога радња подстрекавања не може бити предузета путем средстава јавног информисања.

Поред тога, подстрекач мора усмерити своју радњу на извршење конкретног кривичног дела, јер подстрекавање неће постојати уколико се радња подстрекача односи на генерално вршење кривичних дела.

Подстрекач мора поступати са умишљајем који обухвата свест о навођењу другог лица да изврши кривично дело и свест о обележјима одређеног кривичног дела, као и хтење на страни подстрекача да створи или учврсти одлуку код другог лица да изврши кривично

¹³⁵ З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 243-244

¹³⁶ *ibid.*, стр. 242-243

¹³⁷ Б. Чејовић, *op. cit.*, стр. 378-380

дело и хтење да подстрекнуто лице и предузме радњу извршења кривичног дела. У теорији се поставља у овом случају питање да ли подстрекнуто лице мора да зна да је на извршење кривичног дела био подстрекнут. Према једном схватању подстрекнуто лице мора да зна за постојање радње подстрекавања, док друго схватање полази од тога да подстрекнуто лице не мора знати за овакве радње.¹³⁸

Кривично дело на које се подстрекавање односи мора бити започето или извршено. Подстрекавање неће постојати у случају непредузимања радњи подстрекнутог лица усмерених на извршење кривичног дела на које се подстрекавање односило.

Сходно одредби члана 34. став 2. и члана 37. став 1. КЗ у случају неуспелог подстрекавања подстрекач ће се казнити као за покушај и то само ако је оно предузето у циљу извршења кривичног дела за које се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна и ако закон предвиђа кажњавање за покушај, а кривично дело није ни покушано. Неуспело подстрекавање значи да подстрекач није успео да створи или учврсти одлуку код подстрекаваног лица, или је успео да створи такву одлуку, али подстрекавано лице није извршило кривично дело или оно извршило неко друго кривично дело независно од радње подстрекавања.¹³⁹

Подстрекач може предузимати радње непосредно или посредно, те у зависности од тога се разликује: а) непосредно подстрекавање и б) посредно подстрекавање. Непосредно подстрекавање би постојало када једно лице наводи друго лице на извршење кривичног дела. Уколико више лица подстрекава исто лице на извршење истог кривичног дела они се појављују као саподстрекачи. Посредно подстрекавање значи да једно лице искоришћава неко друго лице за навођење подстрекаваног лица (трећег лица) да изврши конкретно кривично дело и оно се увек јавља као сукцесивно саподстрекавање.¹⁴⁰

Такође, Кривичним закоником је подстрекавање предвиђено као самостално кривично дело, што би значило да је сама радња подстрекавања од стране подстрекача кажњива, односно да представља посебно кривично дело. Кривично дело подстрекавања је свршено

¹³⁸ Д. Јовашевић, Подстрекавање као облик саучесништва у извршењу кривичног дела, у: *Сузбијање криминалитета*, Крагујевац, 2004, стр.418

¹³⁹ Б. Чејовић, М. Кулић, *op. cit.*, стр. 269

¹⁴⁰ А. Игњатовић, *op. cit.*, стр. 113

самим предузимањем радње подстрекавања, без обзира да ли је подстрекнуто лице под утицајем подстрекача и извршио кривично дело на чије извршење је био подстрекаван. Постоје неколико кривичних дела у посебном делу Кривичног законика где су инкриминисане радње подстрекавања, на пример: навођење на уживање опојних дрога, наређивање да се врши злочин геноцида, злочин против човечности и ратни злочини и др.

3. Помагање

Сходно члану 35. КЗ помагање представља умишљајно предузимање радње којом се доприноси другом лицу да изврши одређено кривично дело.¹⁴¹ Помагање значи да саучесници неће предузимати радње којима се директно остварује кривично дело, већ оне радње којима се стварају претпоставке и услови за извршење кривичног дела на лакши, бржи и ефикаснији начин. Тзв. помагачке радње су оне којима се туђе кривично дело потпомаже, подржава или олакшава.¹⁴² Такође, саучесници могу пружати помоћ на тај начин што ће допринети да учинилац дела остане непознат или да само извршено кривично дело остане неоткривено.

Помагач може допринети извршењу кривичног дела тако што ће давати савете, упутства, средства за извршење непосредном извршиоцу или уклонити препреке за извршење кривичног дела другог лица. Радње помагача представљају само допринос извршењу конкретног кривичног дела, а никако не значе и извршење кривичног дела, при чему такав допринос може да иде само до одређене границе до које се јавља као омогућавање извршења кривичног дела. У случају да радња помагача пређе одређене границе, онда неће постојати помагање као допринос у извршењу дела, већ извршење кривичног дела.¹⁴³

¹⁴¹ Чл. 35. Кривичног Законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

¹⁴² Д. Јовашевић, *Институт помагања у извршењу кривичног дела - теоријски и практични аспекти*, у: *Гласник Адвокатске коморе Војводина*, Нови Сад, 1999, стр. 227

¹⁴³ Б. Чејовић, *op. cit.*, стр. 385

За разлику од подстрекавања које може постојати само у случају када извршилац није донео одлуку за извршење кривичног дела, помагање се може јавити само уколико већ постоји одлука извршиоца да изврши одређено кривично дело. Овај облик саучесништва може постојати пре или у време извршења кривичног дела, али не и после његовог извршења.

Институт помагања мора чинити неколико елемената. То су: а) постојање одређеног односа између помагача и извршиоца дела, б) постојање одређеног односа између помагача и извршеног кривичног дела, в) да се радња помагања предузме са умишљајем и г) да кривично дело буде извршено или макар покушано.¹⁴⁴

Помагач мора знати да постоји лице које ће извршити конкретно кривично дело и коме треба пружати помоћ предузимањем одређених делатности које олакшавају извршење тог дела. За постојање помагања се не захтева да помагач лично зна извршиоца дела, већ је довољно да зна да је то једно од лица из одређеног круга људи.

Радње помагања морају бити усмерене на извршење конкретног кривичног дела, при чему помагач зна да таквим радњама доприноси извршењу конкретног кривичног дела.

Помагач мора поступати са умишљајем који обухвата свест о обележјима конкретног кривичног дела чијем се извршењу доприноси и хтење последице таквог дела односно пристајање на њу.

За постојање овог облика саучесништва нужно је и да кривично дело на чије је извршење помагање усмерено буде покушано или извршено.

Помагач ће се казнити казном предвиђеном за извршено кривично дело, осим код неуспелог помагања које постоји када извршилац не изврши кривично дело иако је помагач предузео радњу помагања или када извршилац изврши неко друго кривично дело независно од помагања.

Постоје различита схватања о каузалности радње помагања у односу на само извршено кривично дело непосредног извршиоца (помогнутог лица). Једна група аутора помагање посматра као сапроузроковање дела извршиоца, односно као помагачки допринос без којег

¹⁴⁴ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 219-220

дела извршиоца нема. Ипак у сваком конкретном случају би требало утврдити значај помагачког доприноса у односу на последицу дела извршиоца. Друга група аутора полази од схватања да није неопходна каузалност радње помагања у односу на дело извршиоца. Они сматрају да је битан само допринос помагача, а не и да ли је такав допринос био релевантан за извршење дела, односно помагање посматрају као унапређење радње извршиоца. Трећа група аутора помагање посматра као деловање којим се само повећава шанса да кривично дело буде успешно извршено. Четврта група аутора сматра да пружањем извесне помоћи постоји помагање независно од тога да ли ће кривично дело извршиоца бити заиста и потпомогнуто таквом радњом помагача, односно да ли постоји каузалност између такве радње и последице дела извршиоца.¹⁴⁵

Разликује се неколико врста помагања. То су: а) физичко и психичко; б) посредно и непосредно; в) претходно, истовремено и накнадно и г) позитивно и негативно помагање.¹⁴⁶

Код физичког помагања помагач предузима делатност материјалног карактера, односно набавља и ставља на располагање средства извршиоцу за извршење кривичног дела, уклања препреке за извршење дела и олакшава његово извршење. Под психичким помагањем се подразумева упућивање савета, упутстава и речи охрабрења извршиоцу.

Непосредно помагање значи да сам помагач предузима делатности којима се доприноси извршењу кривичног дела другог лица, док се код посредног помагања јавља неко треће лице преко кога помагач пружа помоћ извршиоцу дела.

Претходно помагање постоји када помагач предузима одређене делатности којима пружа помоћ извршиоцу пре самог извршења кривичног дела. Истовремено помагање постоји када помагач пружа помоћ истовремено са извршењем кривичног дела. Када након извршеног кривичног дела помагач пружа помоћ извршиоцу да се уклоне трагови, сакрију предмети или да се сам извршилац сакрије, тада постоји накнадно помагање.

¹⁴⁵ И. Вуковић, Каузалност радње помагача у односу на дело извршиоца, у: *Crimen – Часопис за кривичне науке VI*, Београд, 2015, стр. 47-55

¹⁴⁶ Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, стр. 209-210

Позитивно помагање постоји када помагач пружа помоћ извршиоцу активном радњом, односно чињењем, док се негативно помагање остварује нечињењем, односно то значи да помагач предузима пасивну радњу, пропушта одређено чињење.

Помагање је предвиђено и као самостално кривично дело у посебном делу Кривичног законика одредбом члана 333. као помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела, код кога закон инкриминише радњу помагања уопштено. Код одређених кривичних дела закон инкриминише радњу помагања користећи изразе попут: давање другом опојне дроге, давање средстава за фалсификовање, стављање на располагање просторија ради уживања опојних дрога и др. У оваквим ситуацијама кривично дело представља саму радњу помагања и извршено је када помагач предузме било коју радњу помагања, без обзира на то да ли ће лице коме је пружена помоћ заиста и предузети кривично дело.¹⁴⁷

Пресудом Врховног суда Србије Кж. 2245/03 је одбијена жалба браниоца окривљеног као неоснована и потврђена првостепена пресуда. Првостепеном пресудом је окривљени оглашен кривим због кривичног дела тешке крађе у помагању из чл. 166. ст.1. тачка 1. КЗС у вези чл. 24. КЗЈ. Окривљени је помогао тако што је осталим окривљенима показао кућу и радњу оштећеног, које податке су остали окривљени искористили да би извршили кривично дело тешке крађе. Врховни суд Србије је заузео став да у сваком конкретном случају треба утврдити да ли је радња окривљеног заправо радња умишљајног помагања у смислу чл. 24. ст.2. КЗЈ, којим чланом су само примера ради дате одређене радње умишљајног помагања, те с тим у вези правилно утврдио да су радње окривљеног заправо радње умишљајног помагања.¹⁴⁸

4. Правна природа

Домаће кривично законодавство не одређује правну природу саучесништва. Међутим, у правној теорији су познате две теорије о његовој правној природи. То су: а) акцесорна, зависна или монистичка теорија и б) самостална, независна или плуралистичка теорија.

¹⁴⁷ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 221

¹⁴⁸ Пресуда Врховног суда Србије Кж 2245/03 од 15.03.2004.године

Правна природа одређује на основу чега и у којим границама саучесник одговара за кривично дело другог лица – непосредног извршиоца.

Према акцесорној, зависној или монистичкој теорији о правној природи саучесништва кривично дело је заједнички резултат предузетих делатности свих саучесника. То је њихово заједничко дело јер последицу кривичног дела проузрокује извршилац (главном принципалном радњом) уз суделовање, допринос, партиципацију осталих саучесника (помоћне, акцесорне, зависне радње).¹⁴⁹ Постојање института саучесништва зависиће од извршења кривичног дела, односно од предузимања радње извршења кривичног дела од стране извршиоца. Извршилац је тај који предузима радњу извршења кривичног дела, али коју сви саучесници желе и чијем остварењу они доприносе на било који начин. Чињеница да у извршењу кривичног дела учествује више лица нимало не утиче на јединствену природу тог кривичног дела, већ само представља стицај лица у извршењу дела.

Према акцесорној теорији, одговорност саучесника зависи од предузете радње извршиоца кривичног дела. Како су радње саучесника зависне од радњи извршиоца, радње саучесника ће бити кажњиве уколико су кажњиве и радње извршиоца.¹⁵⁰

У оквиру ове теорије разликују се два вида акцесорности. То су: а) квантитативна и б) квалитативна акцесорност. Квантитативна акцесорност значи да ће саучесништво зависити од тога до ког стадијума је дошао извршилац у предузимању радње извршења кривичног дела, док квалитативна акцесорност значи да ће саучесништво зависити од тога шта је конкретно извршилац проузроковао, односно каква последица кривичног дела је наступила.

Правна теорија разликује више облика акцесорне или зависне теорије. То су:

- минимална акцесорност,
- лимитирана (ограничена) акцесорност,
- екстремна акцесорност и
- хиперекстремна акцесорност.¹⁵¹

¹⁴⁹ Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 203

¹⁵⁰ Б. Чејовић, *op. cit.*, стр. 370

¹⁵¹ Љ. Јовановић, *op. cit.*, стр. 358-359

Теорија минималне акцесорности значи да је за постојање одговорности саучесника потребно да извршилац предузме радњу извршења кривичног дела, при чему није од значаја да ли је таква радња извршења противправна или не.

Теорија лимитиране акцесорности за постојање одговорности саучесника захтева предузимање противправне радње извршења кривичног дела од стране извршиоца.

Теорија екстремне акцесорности не полази од радње и последице коју је проузроковао извршилац, већ од одговорности извршиоца за предузету радњу извршења кривичног дела и она подразумева да ће постојати одговорност саучесника уколико је и сам извршилац у конкретном случају одговоран, односно крив.

Теорија хиперекстремне акцесорности, такође, полази од одговорности извршиоца, с тим што према њој није довољно само постојање одговорности на страни извршиоца већ се и све околности које постоје код извршиоца узимају у обзир и код утврђивања одговорности саучесника и код одмеравања казне саучесницима.

Према самосталној, независној или плуралистичкој теорији о правној природи саучесништва кривично дело је заједнички, скупни резултат предузетих делатности свих саучесника. Сви саучесници подједнако остварују услове за извршење кривичног дела, тако да су радње свих саучесника од подједнаког значаја и важности за наступање последице.¹⁵² За разлику од акцесорне теорије, самостална теорија не прави разлику између извршиоца и осталих саучесника јер сви они заједничком делатношћу доприносе извршењу кривичног дела, те се кривично дело може приписати сваком саучеснику који је суделовао у његовом извршењу. Овде се полази од претпоставке да постоји онолико кривичних дела колико је било и саучесника, односно њихових делатности.

У оквиру ове теорије самосталан основ одговорности саучесника јесте саучесништво, а не основ који зависи од извршилаштва. Из тог разлога сваки од саучесника ће одговарати независно од извршиоца кривичног дела, као и независно од осталих саучесника.¹⁵³

У нашем кривичном законодавству прихваћена је теорија лимитиране (ограничене) акцесорности о правној природи саучесништва. То даље значи да саучесници могу бити

¹⁵² Д. Јовашевић, *op. cit.*, стр. 204

¹⁵³ Б. Чејовић, М. Кулић, *op. cit.*, стр. 261

кривично одговорни без обзира на то што извршилац кривичног дела није кривично одговоран.

Од овог правила постоје и неколико изузетака, и то општи и посебни изузеци. Општи изузетак постоји када се по самом закону кажњава за неуспело подстрекавање на извршење кривичног дела чији је покушај кажњив, а дело не буде ни покушано. Дакле, у овом случају долази до примене самосталне или независне теорије. Посебни изузеци постоје у случају када сам закон предвиђа да су радње подстрекача и радње помагача самостална кривична дела и у том случају постоји одговорност саучесника независно од извршиоца.

5. Одговорност саучесника

Одговорност у кривичном праву је увек субјективне и личне природе. Сходно томе, и одговорност саучесника је лична и ни у ком случају не може зависити од одговорности извршиоца кривичног дела, нити од одговорности других саучесника. Међутим, одговорност саучесника зависи од предузете радње извршења од стране извршиоца кривичног дела према теорији лимитиране акцесорности. Одговорност и кажњивост саучесника за остварено кривично дело се заснива на истим принципима и правилима на којима се заснива и одговорност и кажњивост извршиоца.

То значи да је претпоставка за одговорност саучесника да је своју делатност предузео скривљено (са виношћу) и: а) да је урачунљив, б) да је поступао са умишљајем (код саизвршилаштва и са нехатом) и в) да је био свестан или био дужан и могао бити свестан да је дело чијем извршењу доприноси забрањен. Уколико постоје околности које искључују кривицу извршиоца, то неће значити да оне искључују и кривицу саучесника, саизвршиоца, подстрекача или помагача.¹⁵⁴

Основна разлика између саизвршилаца и осталих саучесника постоји у погледу облика кривице. Саизвршилац одговара за извршено кривично дело у границама свог умишљаја и нехата. Подстрекач и помагач одговарају само у границама свога умишљаја, што

¹⁵⁴ Љ. Јовановић, *op. cit.*, стр. 361

представља горњу границу њихове одговорности, при чему не морају знати за све појединости и детаље извршења кривичног дела. Сви саучесници одговарају за оно кривично дело које је било обухваћено њиховим умишљајем. Из тога се може закључити да саучесник неће бити одговоран за учињено теже кривично дело од онога које је било обухваћено његовим умишљајем. Али, уколико је извршено лакше кривично дело од оног дела на које се подстрекавање или помагање односило, саучесник ће одговарати за то учињено лакше кривично дело. Уколико је дело остало у покушају, тада ће се подстрекач или помагач казнити само за покушај. Саучесник неће бити одговоран једино у случају када је извршилац учинио кривично дело које уопште није ни било обухваћено умишљајем подстрекача или помагача.¹⁵⁵

У оквиру института добровољног одустанка од извршења дела, предвиђено је и добровољно спречавање кривичног дела од стране саучесника. У овом случају потребно је да је саучесник одустао од предузимања радње саучесништва и да је спречио извршиоца да изврши конкретно кривично дело чијем извршењу је претходним радњама саучесништва доприносио. Уколико саучесник спречи извршиоца да учини кривично дело, Законик дозвољава могућност његовог потпуног ослобођења од казне.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, стр. 214-215

¹⁵⁶ З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 251

IV ПОВЕЗАНОСТ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА СА САУЧЕСНИШТВОМ

1. Увод

Имајући у виду то да саучесништво представља стицај више лица у извршењу кривичног дела и да у том случају долази до опаснијег облика криминалитета, то је од посебног значаја утврђивање његовог односа (сличности и разлика) са организованим криминалитетом. Једна од основних карактеристика организованог криминалитета у савременим друштвеним условима јесте његова интернационализација, повезана са процесом глобализације у светским размерама.¹⁵⁷ Углавном су сви облици саучесништва могући и када се ради о кривичним делима организованог криминалитета, а за већину кривичних дела организованог криминалитета је чак и уобичајено да настају у саучесништву.

Веза са саизвршилаштвом се огледа у постојању претходног договора свих лица (чланова организоване криминалне групе) о будућим радњама и улогама између њих у извршењу кривичног дела. Код највећег броја кривичних дела организованог криминалитета се јавља наређење надређеног за извршење, што указује на постојање подстрекавања. Такође, очигледна је и веза организованог криминалитета са помагањем, јер самим тим што више лица учествује у извршењу кривичног дела, они пружају помоћ једни другима, као и то да је она нужна код извршења посебно сложенијих кривичних дела.

Сама структура организоване криминалне групе указује на постојање саучесништва. У пракси се често олако доводе у везу саучесништво и организовани криминалитет. Тако се дешава да када су кривична дела учињена од стране више лица она буду третирана као кривична дела организованог криминалитета што повлачи и надлежност Посебног

¹⁵⁷ С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, *op. cit.*, стр.194

одељења за организовани криминал Вишег суда у Београду (односно органа унутрашњих послова и јавног тужилаштва посебне надлежности), као и примену посебних доказних радњи у циљу њиховог откривања и доказивања, чак и ако можда та кривична дела нису испунила све услове за постојање организованог криминалитета.

2. Повезаност организованог криминалитета са саизвршилаштвом

Како је већ наведено, саизвршилаштво постоји када више лица са умишљајем или из нехата предузму радњу извршења кривичног дела или када више лица остварујући заједничку одлуку неком другом радњом са умишљајем битно допринесу извршењу кривичног дела. То указује да је за саизвршилаштво обавезно постојање више лица приликом реализације кривичног дела.

Приликом утврђивања постојања, односно непостојања саизвршилаштва као облика саучесништва, посебна пажња се поклања постојању претходног договора, односно подели рада међу саизвршиоцима, уз узимање у обзир и става одређеног саизвршиоца у конкретном догађају у погледу тога да ли учињено кривично дело прихвата као своје.

Према теорији поделе рада, саизвршилаштво постоји и уколико једно кривично дело изврши више лица на основу споразума о подели послова, при чему сваки од тих лица извршава свој део посла.¹⁵⁸ Сваки од саизвршилаца предузима радњу којом остварује кривично дело као своје и као заједничко дело. Постојање претходног договора за извршење кривичног дела је увек присутно када се ради о организованом криминалитету. Код организованог криминалитета се јавља: а) формирање организоване криминалне групе и б) претходни договор о плану криминалне делатности групе.

Слично као и код саизвршилаштва, не мора сваки од припадника организоване криминалне групе да предузима радњу извршења кривичног дела у конкретном случају, чак и уопште да не учествује као представник, односно главни претпостављени у организацији. У томе се огледа однос организованог криминалитета и саизвршилаштва.

¹⁵⁸Д. Јовашевић, Институт саизвршилаштва у кривичном праву, у: *Право - теорија и пракса број 1*, Нови Сад, 2002, стр. 21

Даље, саизвршилаштво (бар у његовом основном облику) је могуће и са умишљајем и са нехатом (ако је то прописано Законом), док нема нехатног чланства у организованој криминалној групи.

Такође, саизвршилаштво је могуће и ради извршења само једног планираног кривичног дела о коме су саизвршиоци постигли сагласност. Насупрот томе, организована криминална група је формирана, по правилу, за вршење више кривичних дела, у краћем или дужем временском периоду.

Саизвршилаштво постоји када више лица својом заједничком делатношћу изврши било које кривично дело, док је организована криминална група формирана са циљем вршења тешких кривичних дела, односно дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна.

Код нужног саизвршилаштва не постоје специфичности у вези са организованом криминалном активношћу. Једино у случају сукцесивног саизвршилаштва није могуће постојање организоване криминалне активности јер она подразумева претходни договор, планирање, издавање наређења итд.¹⁵⁹

3. Повезаност организованог криминалитета са подстрекавањем

Радње подстрекавања се могу предузети на више начина, попут молбе, обећања, наговарања или претњи. Од подстрекавања треба разликовати психичко помагање које постоји када код учиниоца већ постоји чврста одлука за извршење кривичног дела и у ком случају радње попут давања савета или упутстава не представљају радње подстрекавања, већ радње психичког помагања.

Код кривичних дела организованог криминалитета је присутно подстрекавање и то нарочито у случају када претпостављени у организованој криминалној групи изда наређење за извршење кривичног дела својим потчињенима, осим ако се не ради о неком

¹⁵⁹ М. Шкулић, *op.cit.*, стр. 4-6

другом облику учешћа у настанку кривичног дела. Ове радње су карактеристичне за веће криминалне организације које послују са другим криминалним организацијама.¹⁶⁰

Криминалне организације су засноване на хијерархији тако што се на челу налази надређени, док су сви остали припадници њему потчињени и дужни да поступају по његовим налозима. Будући да међу члановима организоване криминалне групе постоје правила "строге дисциплине", у случају непослушности – непослушни чланови групе се "кажњавају". Однос хијерархије је лако уочити и у оквиру саме криминалне организације, али у оквиру њеног пословања са другим организацијама.

Код организованог криминалитета, као и код подстрекавања, предузимају се различите делатности у правцу извршења кривичног дела и то речима, гестовима, знацима, мимиком и конклюдентним радњама.

Подстрекавање је могуће и када једно лице наводи друго да изврши једно кривично дело, док код организоване криминалне групе претпостављени издаје наређења за извршење кривичних дела припадницима те групе, која има најмање три лица која су се удружила са циљем вршења више тешких кривичних дела.

Подстрекавање може постојати само уколико код извршиоца није већ постојала одлука за извршење одређеног кривичног дела, док код организованог криминалитета увек мора постојати претходни договор за извршење кривичног дела са осталим припадницима групе.

4. Повезаност организованог криминалитета са помагањем

Како се код помагања јављају радње попут давања савета или упутстава како да се предузме извршење одређеног кривичног дела или стављања учиниоцу кривичног дела средстава за његово извршење или отклањања препрека за извршење кривичног дела, то се може закључити да су овакве делатности неопходне и код припадника организованих криминалних група. Управо се у томе и огледа његов однос са организованим

¹⁶⁰ *ibid.*, стр. 7-8

криминалитетом. Код помагања су од значаја поједине радње помагача у односу на кривично дело извршиоца.

У оквиру организоване криминалне групе приликом вршења неких сложенијих криминалних активности мора постојати помагање у виду стварања услова за извршење кривичног дела, обезбеђење бекства и склањање учиниоца на сигурно.¹⁶¹ Самим тим што више лица делује приликом извршења кривичног дела, они пружају узајамну помоћ једни другима у оквиру такве делатности.

Међутим, помагање постоји и када једно лице предузима радње којима доприноси извршењу само једног кривичног дела и то било ког кривичног дела, док се код организоване криминалне групе, по правилу, ради о пружању узајамне помоћи између припадника групе приликом организованог вршења више тешких кривичних дела.

¹⁶¹ *ibid.*, стр. 8-10

ЗАКЉУЧАК

Организовани криминалитет представља посебан облик извршења кривичног дела, али и посебан облик криминалитета. Организовани криминалитет је посебно опасан због тога што више лица учествује, удружује се и доприноси извршењу кривичног дела, односно представља знатно већу опасност по друштво и његове вредности због кумулације криминалне енергије његових припадника. Управо из разлога што постоји свесна и вољна здруженост више лица у остварењу једног (или више) кривичних дела и то искључиво тешких кривичних дела за које је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, произилази да се ради о врло сложенем институту кривичног права.

Организовани криминалитет омогућава запослење, али и јако примамљиве зараде, због чега се све брже развија широм наше земље. С друге стране, он представља озбиљну опасност за јавни ред, правну државу, општу сигурност и слободно тржиште. Борба против организованог криминалитета не може бити једноставна, брза, нити лака.

У пракси се организовани криминалитет врло тешко открива и доказује, односно не постоји ефикасан начин његовог откривања. Савремени облици организованог криминалитета су доста сложенији и крећу се у ширим географским оквирима због чега је теже спречити га и сузбити. Најчешће ће саизвршиоци бити припадници одређене групе која има своју развијену структуру и дугогодишњу сарадњу, која делује на националном, али и на међународном нивоу, а којима је неопходна и помоћ из структура државне администрације.

Посебну пажњу у пракси би требало посветити организованом криминалитету, односно откривању и кривичном гоњењу његових припадника, што је знатно компликованије и теже у односу на откривање и гоњење једног учиниоца кривичног дела, а све у циљу ефикасније заштите одређених вредности и добара у друштву од друштвено опасних и противправних понашања. Тачније, требало би створити ефикасан механизам који ће спречити превласт организованог криминалитета над демократијом, при чему тај

механизам мора само сузбити ову врсту криминалитета, а да при томе не уништи демократију.

Адекватне мере сузбијања организованог криминалитета би се односиле на доношење одговарајућег кривичног (материјалног, процесног и извршног) законодавства, одговарајућу организацију органа кривичног гоњења, специјалистичку едукацију полицијског и правосудног кадра, формирање свести о повећаној друштвеној опасности организованог криминалитета, успостављање разних облика међународне сарадње у погледу увођења адекватних средстава за спречавање транснационалног организованог криминалитета.

Свака држава се мора борити против организованог криминалитета свим расположивим средствима. Та борба мора бити планска, организована и на реалним основама заснована активност. У борби против организованог криминалитета од посебног значаја је и усаглашавање кривичних законодавстава појединих држава (па тако и Републике Србије) са правом Европске уније. Због свог значаја, организовани криминалитет није само кривичноправни проблем, већ и криминалистички, криминолошки, социолошки и филозофски проблем.

Од организованог криминалитета треба разликовати саучесништво као облик колективног учешћа више лица у извршењу једног или више кривичних дела (колективни криминалитет).

За постојање саучесништва је неопходно да код свих саучесника постоји свест о заједничкој делатности која је усмерена на извршење кривичног дела, при чему сваки од саучесника треба да предузима делатност којом на било који начин доприноси остварењу конкретног кривичног дела.

Постоји више облика саучесништва од којих законодавство изричито познаје: саизвршилаштво, подстрекавање и помагање. Саизвршилаштво постоји када више лица учествовањем у радњи извршења са умишљајем или из нехата заједнички изврше кривично дело или остварујући заједничку одлуку другом радњом са умишљајем битно допринесу извршењу кривичног дела. Подстрекавање представља умишљајно навођење

другог лица на извршење кривичног дела. Помагање представља умишљајно предузимање радње којом се доприноси другом лицу да изврши одређено кривично дело.

У раду су постављене и на основу извршеног истраживања проверене следеће хипотезе: 1) постојање одређеног односа између организованог криминалитета и саучесништва и 2) појава сва три облика саучесништва код кривичних дела организованог криминалитета.

На основу спроведеног истраживања дошло се до следећих резултата.

Прва хипотеза је потврђена што произилази из саме структуре организоване криминалне групе, коју чине три или више лица која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи, и која указује на то да је за већину кривичних дела организованог криминалитета уобичајено да настају у саучесништву.

Друга хипотеза је потврђена самим тим што је за постојање и функционисање криминалне организације неопходно постојање сва три облика саучесништва. У оквиру саме организоване криминалне групе постојање саизвршилаштва се огледа у претходном договору и подели послова између припадника групе у процесу извршења једног или више тешких кривичних дела. Када надређени издаје наређења својим потчињенима (члановима организоване криминалне групе) да изврше конкретно кривично дело постоји подстрекавање, док се међусобно помагање и саветовање подразумева увек када више лица делују заједно у циљу остварења истог кривичног дела.

ЛИТЕРАТУРА

1. Атаначковић Драгољуб, *Кривично право – посебни део*, Београд, 1979, Привредна штампа
2. Бркић Снежана, *Кривично процесно право*, Нови Сад, 2014
3. Вуковић Игор, Каузалност радње помагача у односу на дело извршиоца, *Crimen – Часопис за кривичне науке VI*, Центар за публикације Правног факултета у Београду и Институт за упоредно право у Београду, 2015, стр. 46-60
4. Грубач Момчило, Организовани криминал у Србији као појава новијег времена, у: *Борба против организованог криминала у Србији*, Београд, 2008, Институт за упоредно право Београд, стр. 31-47
5. Ђукић Станислав, Савремени организовани криминалитет као облик угрожавања националне безбедности, у: *Економски изазови, Година 5, број 9*, Београд, 2016, стр. 126-149
6. Ђурђић Војислав, Јовашевић Драган, *Међународно кривично право*, Београд, 2003, Номос Београд.
7. Ђурђић Војислав, *Кривично процесно право – посебни део*, Ниш, 2011, Центар за публикације Правног факултета у Нишу
8. Eliot, M.A., *Crime in Modern Society*, New York, American Journal of Sociology, 1962
9. Игњатовић Александар, *Кривично право – општи део*, Нови Сад, 2007, стр. 185
10. Игњатовић Ђорђе, Организовани криминалитет као истраживачки проблем. *Организовани криминалитет – стање и мере заштите*, Београд, 2005, стр. 197-211
11. Јовановић Љубиша, *Кривично право – општи део*, Ниш, 2000
12. Јовашевић Драган, *Кривично право – посебни део*, Ниш, 2014, Досије.
13. Јовашевић Драган, Политика сузбијања криминалитета, у: *Зборник радова Правног факултета у Нишу бр.66*. Ниш, 2014, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, стр. 121-138
14. Јовашевић Драган, Саучесништво у савременом кривичном праву, у: *Зборник радова Правног факултета у Нишу бр.67*, Ниш, 2014, Центар за публикације Правног факултета у Нишу. стр. 157-168

15. Јовашевић Драган, Организовани криминал у праву Републике Србије, у: *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, 2013, Криминалистичко-полицијска академија Београд, стр. 305-316
16. Јовашевић Драган, *Кривично право – општи део*, Ниш, 2012, Центар за публикације Правног факултета у Нишу.
17. Јовашевић Драган, *Организовани криминалитет – кривичноправни аспекти*, Ниш, 2012, Штампарија Свен Ниш
18. Јовашевић Драган, Организовани криминал, у: *Годишњак Факултета правних наука Свеска бр. 2 Анеирон*. Бања Лука, 2012, стр. 74-96
19. Јовашевић Драган, Сузбијање организованог криминала у Републици Србији, у: *Правни систем Републике Србије – усаглашавање са правом Европске уније*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, 2005, стр. 423-443
20. Јовашевић Драган, Подстрекавање као облик саучесништва у извршењу кривичног дела, у: *Сузбијање криминалитета*. Крагујевац, 2004, Центар за публикације Правног факултета у Крагујевцу, стр. 411-426
21. Јовашевић Драган, Институт саизвршилаштва у кривичном праву, у: *Право - теорија и пракса број 1*, Нови Сад, 2002, 14-26
22. Јовашевић Драган, Институт помагања у извршењу кривичног дела – теоријски и практични аспекти, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, Нови Сад, 1999, 223-241
23. Константиновић Вилић, С., Николић Ристановић В., Костић, М. *Криминологија*. Ниш, 2012, Центар за публикације Правног факултета у Нишу.
24. Кривокапић Владимир, Специјалистичка едукација као мера супротстављања организованом криминалу, у: *Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета*, Београд, 2006, Криминално – полицијска академија Београд, стр. 1-11
25. Lehnard Karl Heinc, *Kriminalistik, Das organisierte Verbrechen*, No. 3/91, Heidelberg, 1991
26. Марјановић, Г., *Македонско кривично право. Општи дел.* Скопље, 1998, Просветно дел.
27. Мијалковић Саша, Организовани криминалитет, у: *Часопис Безбедност*, Година 52 број 1-2, 2009, 74-83
28. Милојевић Драгомир, Саучесништво у кривичном делу. *Билтен судске праксе 3/2007*. Београд, 2007, 134-155
29. Мрвић Петровић Наташа, *Кривично право – општи део*, Београд, Правни Факултет Унион, 2014

30. Пена Урош, Сикимић Наташа, Усклађеност кривичног законодавства са законодавством Европске уније у супротстављању организованом криминалу, у: *Зборник радова „Однос права у региону и права Европске уније“ Том II*, Источно Сарајево, 2015, стр. 366-387
31. Piacente Nicola, *Fighting Organised Crime, National and Transnational experiences*, Genova, 2004
32. Стојановић Зоран, Перић Обрад, *Кривично право – посебни део*, Београд, 2006, Центар за публикације Правног факултета у Београду.
33. Стојановић Зоран, *Кривично право – општи део*, Београд, 2006, Центар за публикације Правног факултета у Београду.
34. Стојановић Зоран, *Кривично право – општи део*, Београд, 2002, Центар за публикације Правног факултета у Београду.
35. Schneider Hans Joachim, *Kriminologie*, Berlin, New York, 1977
36. Ћирић Јован, Српско суочавање са организованим криминалом, у: *Борба против организованог криминала у Србији*, 2008, Институт за упоредно право Београд, стр. 47-49
37. Цветковић Милош, Благојевић Душан, Одговор државе на савремени транснационални организовани криминал, у: *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*. Криминалистичко-полицијска академија Београд, 2013, стр. 177-189
38. Чејовић Бора, Кулић Мирко, *Кривично право – посебни део*, Нови Сад, 2014
39. Чејовић Бора, *Кривично право – општи део*, Београд, 2002
40. Шикман Миле, Правни оквир Европске уније против организованог криминалитета, у: *Однос права у региону и права Европске уније Том II*, 2015, Правни факултет у Источном Сарајеву, стр. 388-407
41. Шкулић Милан, *Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак*, 2015, Анали Правног факултета у Београду.
42. Шкулић Милан, Однос организованог криминалитета у кривичноправном смислу и саучесништва, у: *Журнал за криминалистику и право*, 2014, Криминалистичко-полицијска академија Београд. Стр. 1-26

ДОКУМЕНТАЦИЈА

- 1 Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала, *Сл. Гласник РС*, 72/2009 и 101/2010
- 2 Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, *Службени гласник РС*, 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04 - др. закон, 45/05, 61/05, 72/09, 72/11 - др. закон, 101/11 - др. закони 32/13
- 3 Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Службени гласник РС*, 94/2016
- 4 Законик о кривичном поступку *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014
- 5 Кривични закон Савезне Републике Југославије *Службени лист СФРЈ*, бр.44/76-1329, 36/77-1478, 34/84-895, 37/84-933, 74/87-1743, 57/89-1441, 3/90-63, 38/90- 1217, 45/90-1340, 54/90-1773 и *Службени лист СРЈ*, бр. 35/92-651, 37/93-816, 24/94-273, 61/01 од 09.11
- 6 Кривични закон Србије *Службени гласник СРС* 26/77-1341, 28/77-1566, 43/77-2213, 20/79-1059, 24/84-1233, 39/86-2739, 51/87-2421, 6/89-406, 42/89-1401, 21/90-888 и *Службени гласник РС*, бр.16/90-468, 49/92-1664, 23/93-817, 67/93-3110, 47/94-1465 и 17/95-529, 44/98 од 08.12, 10/02 од 01.03
- 7 Кривични Законик Републике Србије, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016
- 8 Naples Political Declaration and Global Action Plan Against Organized Transnational Crime, UN Crime Prevention and Criminal Justice Newsletter, 26/27, 1995
- 9 Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирање тероризма, *Сл. Гласник РС* 89/08
- 10 Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији, *Сл. Гласник РС* 57/2013
- 11 Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала, *Сл. Гласник РС*, 72/2009 и 101/2010
- 12 Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. гласник РС*, 32/2013 и 94/2016
- 13 Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Сл. Гласник РС*, 97/2008

- 14 Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По1 19/15 од 08.12.2015.године
- 15 Пресуда Врховног касационог суда Кзз ОК 20/2014 од 24.03.2015.године
- 16 Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По1 13/2010 од 20.12.2010.године
- 17 Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По1 7/2010 од 14.05.2010.године
- 18 Пресуда Врховног суда Србије Кж1 8/2008 од 23.01.2009.године
- 19 Пресуда Врховног суда Србије Кж.2245/03. од 15.03.2004.године
- 20 StGB, Strafgesetzbuch, 50. Auflage, Munchen, Beck – Texte im dtv, 2012.p.19

Сажетак

У мастер раду је било речи о појму организованог криминалитета у међународном праву, правној теорији и у праву Републике Србије, сузбијању организованог криминалитета, усаглашавању законодавства са правом Европске уније, појму саучесништва, облицима саучесништва, његовој правној природи, одговорности и кажњивости саучесника и односу организованог криминалитета са појединим облицима саучесништва. Уз коришћење историјског, компаративног, аналитичко-синтетичког, индуктивно-дедуктивног и нормативног метода дошло се до следећих закључака и резултата.

Организовани криминалитет је посебан облик криминалитета, али и посебан облик извршења кривичних дела од стране организоване криминалне групе коју чине три или више лица која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи. Овај облик криминалитета представља озбиљну опасност за јавни ред, правну државу, општу сигурност и слободно тржиште. Савремени облици организованог криминалитета су доста сложенији и крећу се у ширим географским оквирима због чега је теже спречити га и сузбити. У пракси се организовани криминалитет врло тешко открива, односно не постоји ефикасан начин откривања.

Борба против организованог криминала не може бити једноставна нити лака. У циљу сузбијања организованог криминалитета неопходно је доношење адекватних мера, успостављање међународне сарадње појединих држава у погледу увођења адекватних средстава за спречавање транснационалног организованог криминала, као и усаглашавање кривичних законодавстава са правом Европске уније. Од посебног значаја је његов однос са саучесништвом. За већину кривичних дела организованог криминалитета је уобичајено да настају у саучесништу што се види из саме структуре једне организоване криминалне групе, а што указује на значајну повезаност између организованог криминалитета и саучесништва, што је и циљ овог мастер рада.

Кључне речи: Организовани криминал, организована криминална група, саучесништво, саизвршилаштво, подстрекавање, помагање

The relation between organized crime and complicity

Summary

The subject of this master work is determination of organized crime in international law and of Republic of Serbia, the suppression of organized crime, the harmonization of legislation with the law of European Union, and determination of complicity, forms of complicity, legal nature of complicity, the responsibility and punishment of accomplices and the relation of organized crime with individual forms of complicity. With the use of historical, comparative, analytical – synthetic, inductive–deductive and normative methods the following conclusions and results were reached. Organized crime is a special form of crime, but also a special form of committing criminal acts, by an organized criminal group composed of three or more persons having a fixed-term time and acting in concert for the purpose of committing one or more offenses for which a sentence of imprisonment of four years or more is prescribed for the purpose of directly or indirectly acquiring a financial or other benefits. This form of crime which presents a serious danger to public order, the rule of law, general security and the free market. Modern forms of organized crime are much more complex and range in wider geographical contexts, making it more difficult to prevent and suppress it. In practise, organized crime is very difficult to detect, or there is no effective way of discovering. Fighting organized crime can't be easy or simple. Relation between organized crime and complicity is very important. For most criminal offenses of organized crime, it is common for them to appear in complicity as seen from the very structure of an organized criminal group, which points to the significant relation between organized crime and complicity, which is the goal of this master work.

Keywords: organized crime, organized criminal group, complicity, co-perpetration, incitement, aiding

Биографија

Студент, Јована Костадиновић је рођена 28.01.1994.године у Лесковцу. Завршила је основну школу „Никола Скобаљић“ у Лесковцу, као и средњу економску школу „Ђука Динић“ у Лесковцу са одличним успехом.

Дипломирала је на Правном факултету Универзитета у Нишу дана 11.09.2017.године са просечном оценом 9,15.

Током студирања учествовала је у пројекту „Практични правници“, као и пројекту „Оснаживање студената правних клиника за праћење суђења за корупцију“ организованог од стране Комитета за људска права - Уисом. Такође, члан је Мобилне правне клинике Правног факултета у Нишу.

Школске 2017/2018.године уписала је мастер студије на Правном факултету, Универзитета у Нишу, општи смер, ужа кривичноправна област.

Тренутно обавља приправнички стаж у адвокатској канцеларији адвоката Митић Зорана из Ниша.

Студент је оспособљен за рад на рачунару и поседује знање енглеског језика.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: ЈОВАНА КОСТАДИНОВИЋ

Наслов мастер рада: ОДНОС ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА
И САУЧЕСНИШТВА

Ментор: ПРОФ. ДР ДРАГАН ЈОВАШЕВИЋ

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, 08.10.2018. год.

Потпис аутора

Јована Костадиновић

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом Однос организованог

криминалитета и саучесништва

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Јована Костадиновић

У Нишу, 08.10.2018. год.

Потпис аутора

Јована Костадиновић